КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

ШИНАРИН
9
июль, 1968 шу.
№ 82 (4582).
Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

КЕРТТЕРДАР— ХАЛКЪА ЙОАКХО ЯР

Кхаь дийнахь болх бир вай Даьхен столице — Москве вортIеалнигIа хержача СССР Лакхехьарча Совета йиьлагIча сесси. Берригача советски наха чIоагIа уйла тIалхийта теркалбир цун болх. Из тамаш а яцар, хIана аьлча вай мехка чуэча вахара а дунен халкъашта юкъерча гIулакхий а хьакъехьара лоархIаме деша дар сесси дийцадаш.

Советски наьха вахара хьалаш тоадар, царба мел хинар IалашдарДиллa а лийрхIад Коммунистически партен Советски пачхьалкхенон шоай керттера декхар. «Деррига а сага, деррига а сага духьа» — иштта я цар хIара ден ца беча балха ларде улла принцип, цар деша. Из декхар кхоачашдара тIалерздаль да вай мехка хьа мелдеш деза хIама — промышленность дегIайоадалр, юрта боахам тоабар, Iилманен техникем доаха толамаш. Халданза йоакхо ю партен Советски правительствай советски сага вахар ди тIехьа тоадара эша хьалаш хьадара. Шерагара шерага кулахагIа хьалду цахд чубаха шенош, школаш, больницаш, театраш, клубаш, санатореш, кIьяраш.

Социализмо аьхача керттерча котамонех цаI я советски унахцIено лоарарa система. Парте даим йоакхо ярах дувиньга йоалцаш чIоагIа дегIаенай из Советски Iальдал латтача шерашка. Цун лоархIам а шаккха ца хиначa тайпара лакхбеннаб. Из сага дарба дах Iап хIанз. Iоваьча дийнахь денз йоакхо ю цо сага унахцIенон. Цукха гIулакхаш ду из унахцIела дозаш хьалхеваpэ, цамогаш ца хилийтара.

Социалистически строя хьалаш ца хIара сага ша-шай гIулакх хила ца Iеш ерригача общества гIулакх а да унахцIено лоаpар. Пачхьалкхено а шийна лоархIамерча декхарех цаI лерхI цунах. Цхьа лийцар унахцIено лоарарa лош социалистически парламенте.

Советски Iаьдал латтача шерашка сихха хьаьйй вай мехка унахцIено лоарара эша боккъонча йола материальни – технически база, тоамна кхоачашдаьл медицински калраш кийчъяра декхар.

Дунен тIа эггара кIезигагIа ках бовш бола мохк ба Советски Союз. Пачхьа Россе латтача гIулакхашка хьежача дицаза кIезигагIа бов хIанз. хIаьта бераш иттаза совгIа кIезигагIа. Шоаца лакхьенвай юкъева лаьрхIача саго дунен тIа йоаккха ха.

Советски медицина даьха толамаш къаьстта хоуш да вай республикага хьежача. Сийлахь-Йоккха Октябрьски революци хиалехьа берригаш 19 лор хара нацар хIанзарча Нохч-ГIалгIайчен территоре тIа. Советски Iаьдал этта 50 шу хузача хана 1700 лор 5000 совгIа юкъена медицински болхлой хилар вайнига. 10000 бахача наха 15 лори 53 юкъера медицински балхлой кхоач вай республике, Турце хIара 1000 сага 4 лор, Иране — 5. Инде — 2 мара ца кхоачача. Шерагара шерага дуклагIа хулаш латт республика городашкара, юрташкара, станицашкара зарбай учреждениш, берий бешамаш, ясли, духха балхаш ду къахьегамхой балха а бытови а хьалаш тоадара.

Ах бIаь шера, медицина дегIайоалара мехко лаьрам духха дале а даьха толамаш дацар сесс теркам тIанийзараш. Деза лисараш, къоастадаза дола дешаш «унахцIено лоарара система хIахо тоаяра де дезараш цар социалистически парламента депутаташа кортагIдаьхараш. Дийцараш цар унахцIено лоарара системана планированн елга тоадара, дарбан учреждениеш медицински оборудованена, транспорташа, бувзама средствашца Iалашъяра дешам. Цхьабакъда, медицина материальни базала чIоагIъярах доалам дап уклаза гIулакх. ЧIоагIа лоархIам болаш да лорийн юкъерча медицински болхлойн кийчо, цар профессиональни квалификаци лакхъяр.

СССР Лакхехьарча Совето тIа ийцача «Бахача наха медицински новкъостал лараxи СССР унахцIено лоарара гIульах тоадара де дезарехи» болча сощал тIа белгалдаьхад бахача наьха унахцIено лоарарaн тоаряал де деза гIулакхаш а нах цамогаш ца хилийтара чакхьхьа еза социально-экономически медицински мероприятеш а.

СССР Лакхехьарча Совета тIа ийцад дезалахи сар боалара-ахарахи доал керда закон. Из а да Коммунистически партен Советски пачхьалкхенон сага йоакхо яра, деза чIоагIбара, советски наха коммунистически кхетам балара гIулакх чIоагIа теркалдеш хилар хьахьовхаш цола хIама.

Шоай низ мелкхеачар ду Коммунистически партен Советски правительствай дерригача дунен тIа машар чIоагIбара. 23 шу даьннад советски нах машара хьалхиа баха. Машар иха дош деза да советски наха. Из деза да дунен тIарча берригача шена дог долча наха а. Из кхета а дош чIоагIа теркам тIабахийта дийцар сесс дунен халкъашта юкъерча хьалахи Советски Союза арахьарча политикахи дола дош.

СССР къаьстта мехкашпарча гIулакхий министра А. А. Громыко къаьста дийцар Советски союза арахьарча политиках. Из политика интернациональни я, хIана аьлча советски наьха хьашташ дерригача мехкашкарча къахьегамхой хьаштаща цхьа тарлуш да. Из дерригача дунен тIарча революционни прогрессивни низашца барт тоабара тIаьрзаль я, хIана аьлча дунен халкъашта юкъерча классови къовсама лоархIаме фактор а из.

Машар хIара къахьегамхочоа безаш ба. Цхьабакъда, дунен тIакхача мIинигашкара хьалаш кхохкаяенна да. Американски агрессораша бомбаш чуетт Вьетнама маьршача горошашта юрташтей. хьарош бола бехк боаце нах боа а беш. ФРГ керда баьнна фашисташ Iаьдал шоеш бе вала гIертар а термоядерни герзага кхача гIертар а ба. Iарби мехкашта духьалара провокацеш совийташ бац Израиля оккупанташ. Цхьабакъда дуне тIехьа гIерадда чуххоса гIерташ империалисташ шоашта мел вогар дейш а. Из тIехьа чIоагIагIа кхета деш да машар хьаллоацаш дола прогрессивни низаш шерлуша чIоагIлуш латташ хилар.

Советски наха чIоагIа хьаллоац вай пачхьалкхен машара политика. Шоай декхар лоархI цар машара а халкъий кхерамален а лард болча вай Даьхен низ шоай къахьегамца чIоагIбар. СССР Лакхехьарча Совета сесси решенеша коммунизм хьалъеча керда толамаш лахара хьинар цIту хIара советски сага.

Дика къахьег укх шера Грозненски вагонни депо вагонашта ремонт еча цеха коллективо. Шабакача хIх бетта ремонт а хь ара мель дьнача вагонех 90 процент араш тIех дика ремонт ян араяийтай, шера тIайнача социалистически декхарех араяийта езаш хиннараш 85 процент мара йоацача. Вагона ремонт еш йоаккха ха цхьа сахьат кIезигдьий.

ХIанзаехьа производства юкъейнхьай пачхьалкхенна бIаьн сомаш пайда беш йоаз 8 рационализаторски предложени. Уж къахьегама толамаш доахача хьинар кхо ца деш къахьийгад слесара Букина Михаила, Межидов Мовсара, Анохин Виктора, кхьичар.

Сурта тIа: слесарь М. Букин.
Н. Пиллин сурт.

КРАСНОЗНАМЕННИ IАЬРЖАЧА ФОРДА ФЛОТА ДРАМАТИЧЕСКИ ТЕАТРА КОЛЛЕКТИВАНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республика къахьагамхой культурни Iалашбара хьинаре болх барах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота дойла

Краснознаменни Iаьржача форда флота драматически театра коллективана.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Н. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный, 1968 шера 5 июль.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГА, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГА, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТАГА

Ерригсоюзни хьехархой съезд дукха миллионаш болча халкъа образоване болхлой эскара шераргIа дет тIара доккха баркал оал Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Союза Министрий Совета цар шаккха а кIаьд ца луш школа йоакхо ярах, даим хьехархочун терко ярах а новкъостал дарах а. Цун къахьегама лакха мах барах. Тхоах хIаране доккхалца а сийлахьча бехктокхамца а кхеталу, йерашта дешар хьехарая кхетам баларан шийна низаш знанеши, лега йовхал дIателлаш волча хьехархочун партен халкъон чIоагIагIа сий деза а йоакхо елга а.

ЧIоагIа деташ гIоадьанен гIадбакаш а болаш тIаийцар мехка хьехархоша КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето Ерригсоюзни хьехархой съездага дайта моарлал а тха съезде КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева дaь къамаьл а.

Парте кулгалдарах латт вай низа хьаст, советски школа доахача деррига толашй темаш. Парте белгалдаьд укх гаргтарча шерашка школа дегIаахара наьхьаш, халкъа образоване даькъе керда бехктокхаме декхараш оттадаьд. Уж толаме кхоачашдара тIалерзаль да тха низаш.

Общеобразовательни, къахьегама, политехнически школа санна дегIаух советски школа. КПСС программаген парте XXIII-ча съезда решенешка хьежжа чакхдоаккхаш да кагирхой массане юкъарча юкъерча образоване боахилга, хIаьта из социализмана керда карагIаьнна хIама а да.

ХIанз дерригIа эргабоалаш тоабеш ба школьни образоване чулоацам, чIоагIъю школа дешара-материальни база, шеррача общественностагахьара шIенхашта новкъостал ду школана.

Оаха шаьра кхетаду, юкъерча юкъарча образоване школа болх дIахо тоабара хIанзчул гIехьагIа де дезаш дукха хIамаш хилар.

Социализманен капитализманен юкъе латтача идеологически къовсама хьалхарча юхьиге латт школа. Цо дIахо а чIоагIъе еза буржуазни идеологена духьалара наступлени, хьадамболлаш юкхатоха еза коастагIий харц пропаганда, цуни хьалхадаьа деза адамаш тоама долаш йолча хIанзарча империализма ревизиони маIан.

Кагирхой хьалхебар — советски общество дIахо дегIаара лоархIамегIара дош. Школа керттера декхар сенах латт аьлча, из латт, парте кулгалца, дерригача халкъо, новкъостал деш хьаллоацаш хиларах ког гIортолга а еш, вай сийлахьча идеалашна из кхар а йола тIехье — лакха политически кхетам болаш, кIоарга идеяш чIоагIа уйлаш йолаш, Iилмай лардий чIоагIача знаненца кийчбенна бола нах, хьинар ца кхоадеш дог тийшаш бола коммунизмана тIехьара къовсамхой, патриоташ интернационалисташ хьалхебарах. Шеко яц, лакха коммунистически сакхеташ нравственности йолаш школьникаш хьалхебара, кагирхой вахара кийчбара, царна советски халкъа баькха-дикача революционни, тIема, къахьегама традицешкара кхетам балара даькъе шийна эггара хьалхарча аргIанара декхар школа сийлеина кхоачашдергдарах.

Кагирхошта кхетам балара болча боккхача низа хьокхам ба Владимир Ильич Ленина вахара гIулакхаш — са ца кхоадеш лоаттабаь революционни къовсам, шаккха а ца доахаш хинча денал, хоаргаIа ца воалаш болхлой класса гIулакха, коммунизма гIулакха мутIахьа хилар.

Вай сийлахь-йоккха баьчча ваьча дийнахьа деша бIаь шу дизара эча кийчоно кьы а дуккагIа бехктокхамен бербатен кулийт школа деррига гIулакхаш. Деррига низаш тIадохийтаргIа оаха сийлахьа йойлен хьатIакхачалехьа берашта дешар хьехачен кхетам лучен кхы а доккагIа толамаш лахара. Iилманара цар безаш хьашти тIагIертта дегIаххулара, шоаш знанеш хьацен хьайца знанеш практически юкьедхахьен уж Iомадара.

Оаха шаьра кхетаду, халкъа образовани дIахо айелга, школа беш бола берриа кхетама болх тоабелга эггара хьалха хьехархочох, цун идейно-политически культурни кхетамах, цун Iилмай знанейн педагогически говзален боаранах тийша хилар. Марксизма-ленинизма хьалха латтача теорена а хIанзарча Iилмана педагогически знанешца а кийчбеннача хьехархошта мара могаргдац школана хьалхашка латта доккхий декхараш толаме кхоачашде. Советски хьехархой массаза а ухаргба вахарца гIо боахаш, дешна эргайоахаш тоаергьяш шоай знанеш, хьаIомаергьа дешар хьехаден кхетам баларен хьалха латта метоташ, толашагIа йола опыт. Эггара чIоагIагIа белгалбаьннача хьехархой йоккхача группана Социалистически Къахьегама Турпал яхь сий дола цIи ялар тха массане а нецаш уралттадаьд хьинар ца кхоадеш, творчески болх бара.

В. И. Ленина Советски Iаьдала даьннача шахье хьехархоех аьннад — социалистически просвещене керттера эскар. Уж тIахьийхаб цар шоай гIулакхаш партеца, общество социалистически вIаштIехьъяккхарца дуазара. Доккхал а деш ала йиш йолаш да тхо, из ленински васкет халкъа хьехархоша сийленца кхоачашдеш хилар. Уж хила а хиннаб, болаш а ба советски сага коммунистически кхетам балара гIулакха парте тешаме гIоанчий.

Хьехархой — советски интеллигенце эггара дукхагIбарий отрядех цаI — массаза хила а хиннаб, болаш а ба, хург а ба болхлой классашен колхозий кхархошен цхьана, хьалхарча партеца цхьана. Ерригсоюзни хьехархой съезда байко хьехархой мутIараш кхы а чIоагIагIа кхотадаьл Коммунистически партена, цун ленински Центральни Комитетан Советски Правительствайн гонахьа.

Оаха, Ерригсоюзни хьехархой съезде хаьйха хоаларама, мехка просвещене берригача болхлой шерагIа Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, СССР, Лакхехьарча Совета Президиума, ССР Союза Министрий Совета хоам лу, тхоаш массаза а Ленина байракха, Сийлахь-боккхача Октябра байракха тешаме хургхиларах, тхоай хьинар, низаш, знанеш кхуш йолчIача тIехьенашта коммунистически кхетам балара кхоьерг ца хиларах.

Даькъала хийла вай социалистически Даьхе!

Хоастам хийла советски халкъа — коммунизм хьалъеш доалача вензарча, бепоигача къахьегача наьха нашари ирази баькал долаш къонахчадагIа къовсам лоаттабеча!

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти — еррига вай котадоаш кхара деташ ураултадер а уж йеахигга вIаштIехьдоахар а!

БЕРРИГА НИЗ — ЯЛАТ СИХАГIА ЧУЭЦАРА!

СУХАЛБЕ

Пятилетка шоалагIча шера бехктокхаме декхараш тIаийцад вай республика кхаш делaдераша — 500 эзар тенн ялат чуда даьоIад цар.

ХIанз вай массайоача вайонашка ялаташ чуэаш латт. Соахка укх хана хьакха Iаьккхачул шоза дукхагIа да хIана хьакха даьнна ялат. хIаьта цецаг аьрдар шаза тIех да. ХIара гектара тIара чуденад 18 центнер ялат. Соахка миссел да из.

Эггара дикагIа хьувкъаьйй шоай кхашкара культураш сунжевцаша. ХIара гектара тIара цар кхедаьа 26,5 центнер ялат. хIаьта Урус-Мартана районе — 24,4 центнер, Шалла — 19,7 центнер, Гудермеса — 19,1 центнер.

Ялат чуэцара темнаш соаккарчул лакхагIа йола укх часаго хьагойт. Нагахь санна соахка ялат чуэна доладеннaчул тIехьагIа хIара тIаьнагIача кIира 25 эзар гектар дукхагIа чуэцаш хиначзде укх шера из цифра 35 эзаргга дIактабьчай.

Наурски, Гудермеса вайоний боахаман цIаназе а пачхьалкхенга мукхи кIан доккар цIаш кходчашьхьй.

Дика вIаштIехьдаьхад кхашкаш балхаш Наурски, Гудермеса, Шелковской, Сунженски районий кхаш делaдераша.

Цу районий боахамашка хьалхе йоагIача тайпара терко ель хиннай ялат чуэцара эша техника зеотIа кийчъяра. механизаторий йоакхо ера Шера йоаржаьй ялат чуэкча къахьегачарна юкъе социалистически яхь.

Гудермесски района «Кавказ», «Октябра 40 шу». Сунжески района «Победа», Наурски района «Ленина» цIергIча колхозашка хоза да латташ ленача хIара сахьатах бинза пайда ю. Цу боахамашка ялат чуйна доаллаше шу сахьате кха йисте Iо а эзаш чах аргIаш ду. Пашка ситара латта аьха а аьке шоалагIа культураш дIаюв.

Во деаш из болх еонигача республике а. Укх шера 45 эзар гектара тIа шоалагIа культураш дIае еача 24,8 эзар гектара тIа дIайинай уж.

Геттаоа пика ца йоалаш делалу уж балхаш Грозненски, Наурски районa механизатореша. Дукха юсь из йоцийташ ялатах IоцIенальча кхашкара даькъара лаьрIа культураш дIаюв цар.

Цхьабакъда, массанахьа а ялат чуэцара цхьатаров йоакхо еш бац. Йо деладу кхашкаро балхаш Шалла, Урус-Мартана районий боахамашка.

Иналь бетта йоачаш хургхь аьнна прогноз яьй. цудухьа боли бе йиш йола цхьааккха сахьат дехьа ца доалеш сиха деррига ялаташ чуйна дахара терко е дехкарийай ца хIара вортбоахама болхло.

ХIанз Шалла района боахамашта новкъостала хьычахьара, комбайнаш ухийт. Иштта новкъостал дергдаш ца Наьсаран района совхозашта а. Наьсарерча боахамий комбайнаш хIанз Грозненски района кхашка кхечаль хьукъаш чуэнаш а. Цига из болх аттача боалаше а хьатIакхоачанргьа Наьсаре ялаташ чуэзаргдаш ха. ТIакха Грозненски района комбайнаш шига болх бе гIонтьа.

Республика кхаш делaдераш укх бетта чIоагIа царцагIбала безаргба ялат на доалел чуэцаш. ча аргIаш дань хьаййбашта дIаттталара. фуна ланьхIа ялат дIаттталара. мукьааьина аьтташ аьха а аьла шита шоалагIа культураш дIаера.

ХIанзаеца массанахьа кийчааь кхоза деза Iалийна ялаташ хьалъецара эша мотошоаш, гороховни жаткаш, косилкаш. ХIаьта шавех а пайда эша йиш йоача комбайна тIехьа кхашка зиса ялат хьалъецара чукъа бола нах оапагIбаха беза.

Кхашкара хьаргадача чана мамула дукхагIа прессовани е еза. хIаьта гороа чах хьов ца даькъхача а лаоггаш.

ХIанз республике лакха культура йолаш даьтта делaхара баьржача къовсаме геттара лоархIаме да укх шин шера деррига боахамашка ребобеноташ юкъедхулаш культураш ккекр. Цудухьа, боахамий агрономаша хIанзое уйла е еза гулаха тIа хIалуворгIолча дика предшественникаш хилийтара.

ТIехь гIайоагIача хана кхедертлоча ялата лаьрхIа фу кийчлара совгIа доакъара лаьрхIа дIавогIолча культурашта дика фу Iалашдана тейке е еза цар.

Гудермесски района кхаш делaдераш инициативах ях дьжай республике девнга укх шера Iалашдергдоа фу шоалагIа классах хилийтара тIехьа.

Укх шера во хьалаш эттал хьайбашта кхочамболлаш доакъар Iалашдара. ЦхьоалагIча шоже Iалашдаь даьнна доакъар планах лерхIачох 19 процент мара дац. цудухьа ца доалеш деррига ча хьайбашта Iалашде деза.

ХIанз республика боахамашка 965 комбайн 733 жатки я. Цар сорха ялат дIалазара боахамашта гIона 540 автомашин ийтай. Цу еррига техникаш бизза пайда ше итт дийнахьа ялаташ чуйнца бела торе я Нохч-ГIалгIайчен юртбоахама къахьегамхой.

А. ЕРМОЛАЕВ,
юртбоахама Министерства керттера агроном.

Дика толамаш

Пятилетка кхоалагIча шера дика къахьегаш я Грозненски район механизаци-проводни управлене коллектива. Еа шу хоадееннача дезв план совгIа пхьайтта зоаргони механизаци тIадаккхийтад цар. Тех дика толамаш даьхад «Пожкунок» яхача механизаци дIаукийтача станце коллективо. Станце еррига сменаши бригадаши ритмично болх беш я. Социалистически яхье хьалха ба слесарь Тугнов, технологически насосаш машинист Кисеев, шофер Качалин, иштта кхыбараш.

А. СВЕТАШОВ.

МУКХ ЧУЭЦА БОЛАБЕННАБ

Тха совхоза механизаторий чуэца беза 1000 гектара тIара мукх. Из болх хIанз дIаболабаьб оаха. Хьужкъамо дог гIоадоаь.

25 центнер мукх ду хIара гектаро, е планах 10 центнер совгIа.

Мукх берригa а тха совхоза бус льакзарч кхаба. Из чутасса склада кийчъяьй.

Хьалхарча деной темпаш во яц. Балла ахаь дийнахь 9 комбайнаш оаха лаьрдир 900 совгIа гектара тIера мукх. ХIара комбайна норма 10 гектар я.

Хьинар долаш нах ба комбайнераш Хамзоев Юсап, Хамхоев Iадрахьман, Кансигов Муса, Даурбеков Хьамзат. Цар летабу кхай тIа социалистически яхь сийг.

ДIадахача шера хьахта Iобиллараш дукха мукх боабир дегIаша. Цудухьа оаха хIанз лор а дуп ду ца гIулакх, хIана аьлча укх шера а дуа настеста йоачаш. Нагахь санна оаха аз бунца 300 гектар мукх хьакха Iабиллабаларе хIанз укх 5—6 дийнахь IотIадеяхача догIешта кIаля дургбар.

Ялат аьрдача кхашкара сиха чадIе а даьккхе аьлтта оах тха механизатораша. Яндарерча отделени хIанз пожнивной хьажкIаш дIае белаьй.

А. АМХАДОВ,
Наьсарерча «Павевский» совхоза агроном.

ЕРРИГСОЮЗНИ ХЬЕХАРХОЙ СЪЕЗДЕ НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

Деза новкъостий!

Сел шеррен дIахкача викалаша дакъа доалаш йола Ерригсоюзни хьехархой съезд гулъяр — вай мехка общественно-политически культурни вахаре йоккха событи. Укхаза гулбеннаб вайна массанева а эггара дезагIа дола гIулакх — къона тIехье, коммунистически общество хьалъеоргьярий тIехье хьалхеелта шийх гайшa дIаденна долча советски интеллигенце дакъа викалаш.

Коммунистически парте Центральни Комитетон Советски правительствая дег тIара моарлал ду шуга, шоай съезда балха тIа оаш толамаш вахар дош довза а боаккх.

Коммунистически парте, Советски правительства, дерригача вай халкъо чIоагIа терко ю школа, советски хьехархочун. Вай мехкара образовани — цунах цхьа дакъа. Цукхьал школе йола сага знанешта ларл, цун мировоззренена ларл. вIаштIехьйоал оамлаш. Советски сага сибат хьакьоаллаш йола гIулакхаш — цун коммунистически сакхетам, къахьегамцара безам, патриотизм, гуманность, интернационализма уйла — хьахула школа еча воздействех а цо хьинаре дакъа доацаш я. Из вIаьза тIех ца доаккхаш ала йиш йолаш ях.

Шо гулденнад халкъа просвещени дIахо дегIайоалаяра дешаш дувцар духьа. Из—боккхача пачхьалкхени общественни лоархIаме гIулакх. СССР просвещене министра новкъоста Прокофьева аьча доклада тIа а съезда делегаташа даьча къамаьлашка е дувцар вай школа тахханарча вахара гIулакхаша коммунизм хьалъяра хIанзарча этапе цунна малагIа декхараш хьалхашка оттаду а. Уж декхараш шун съезде дувцар новзтехьа итт шера халкъа образовани дегIаяра ктогаш яра маIан долаш ха.

В. И. Ленина кулг лаьаьча Советски Iаьдала юххьаннарча декреташта юкъе, машарах, латтах, заводаштей банкаштей национализаци ярах долча декхараштa далза хиннал халкъа просвещенех. Йоазув-дешар ца ховлга дIацаккхарахи массанета дешийтарахи йола декреташ. Халкъа просвещене, хьехархочун даим йоакхо яра тIахьийхай парти В. И. Ленина. Баьа-дикача хьехархочун дезале хьалкхийнача во дика кхетабеш. сийдеш нах беш хиннаб атта боапача хьехархочун къахьегама. В. И. Ленина хьалкхадаьккха декхар хиннад: халкъа хьехархо сбуржуазни обществе из шаккха а ца лаьттача а, цa латтача а, латта йиш йоапача а лахкахь дIаттане. Партен Советски пачхьалкхейн культурни политика ларлех шаI а хинна дIаэттар из указани.

Цу ленинска къонача Советски республика кхоалагIа фронт аьлаш ю халкъа просвещени — оборопанен халкъа йолхам шхаметтаоттбоалаш нийсса. Хьалхарча ленински а деза вай мохк дукха къамаш ду хилар а деш, халкъий доттагIала ленински политика чIоагIагIа лаоташ тIа вIаштIехьа а хьийай. керIа а халкъа образовани. Дукхача къаманта школа сена ца Iеш хьалах нар ца хища йоазув а лейнад Советски Iаьдало.

Социалистически революцех дIасъевстаце йиш йоаца дакъа я хьечча дIаэттар культурни революци. Из цо дIададача дерригача йоахалаша IоадьIача знанешка. культура тангашка бола инкъ къонача республика деррагача халкъашта хьабийзаа вай общества духовни вахарера боккъонца йола революци. дунен культура цIаахара юкъе кераьча социалистически этапа юкъ йолайир ця. Советски пачхьалкхенерча культурни революцие лоархIамен результатийн бе йоагIача тайпара нах бар духьа лагадехача пайдана хургда капитализмагара вайна тIехьаденна къычча мохк къен тIемо бохабаь хиина цо Iеш хилар. Къахетам боаман дайха бар цун халкъ культурaген образованеген хилача. Революци хилалехьа Россе баьхача наьха ийъ даькъах кхо дакъа дешa а хае а доши тамар. хIаьта Советски Союз малхона аьлча берриггаш а йоазув-дешар хоаш бола мохк а хинна хIаьттай. Лакхерия юкъерa специальни образовани йолаш бола нах бериггача бокъхача мехка революци хилалехьа кхо бIаь эзарнел кIезигагIа бак, хIаьта хIанз цун специальностах, бола викалаш хьехархой—шин миллионел ах миллионе сага ба вайнига. Нагахь санна школа терминологи юкъе а йоалэеш хийцача, ала йиш йолаш ях. эггара шини болалагIа волча хьехархо истоpе — «халкъа образоване» прелметагIа вай мехка эггара лакхагIа йола баха оттаьй аьнна. Белгалъя, Советски Союза санна сиха а знанеш культураш йовхьаш тIа баьнна цхьакхха мохк хIанзалца хьа бaйзабац аламженна.

Котадоина социалистически революци чакхъьккхача советски халкъ хьалхашка хьалагIа дола декхараш латтар. Промышленность мехчаоттае а хьалбе а езар. юртбоахан социализма наькъа тIа баккха. обороона чIоагIъе. мехка ду доал вIаштIехьъяккха лезар. Цу гIулакха эггара хьалха нах эшар—социализма гIулакха мутIахьа бола нах, образовани нах. ХIаьта, нагахь санна уж ерригга халонаш эша хьа вай хьалтайнадале, из эггара хьалхча арглана мехко уж тайна нах уж тайна кадрах хьалхеьначь ца ерригчлан советски школана кара гIаьнна доккха хIама.

Вай лакха мах бу, новкъостий, Октябра карагIаьннараш тIема денашка лораяьча, тIемаша бохабаь боахам юхаметтаюттабаьча, вай экономически низ вIашагIбеллача, Iилма чIоагIалешаш хьакъьхача, ворх кара евзаьча а турпалашта карагIийннача гIулакхий. Цу доккхийча хIамашта далла цхьан мугIаре латт хьехархочун къахьегам а — хьалхала бале а. деррига духовни низаш даим гIадераадаь знаттадерга, хьахьъале сабар а сийлахь-боккха безам а — берашцара безам. хьалхьацара безам. шийн гIулакхана безам хулга дIадехаш бола.

Из къахьегам бахьан лелаш вай партегара, дерригача советски халкъагара баркал хилда советски хьехархошка!

Вай хьехархошта карагIаьнна низа гIулакхаш дерригача халкъе бакъделга шаьнта а хьахьоккхаш ца пешъдлгa говзий йоккхача группана Социалистически Къахьегама Турпала цIи елар. Мукхаба сона совгIа дешарашь а цкъг гIохха берригa хьехархой а цар бераттеча къахьегама сеахара дикка мах баш шенача дег тIара даькъала буйца.

Новкъостий!

Социализм кхача общественни системашта юкъе белгалйоал цо сакхетамца. шийн дерригача дегIахара шийн кхоане хьалхашка латта декхараш кхоачашдара кIа дерзаль кийчъеш вIаштIехьйоаханаш хиларца. Цанаш а уттаеш, царга хьежжа мехко тахан пхи шу е итт шу даьча халкъа зпартйолча боахама комплексашта проекташ уттаеш уж хьалъеши, промышленноста керда доакъош дехкаш хиларах латта Iаш гIулакх. Кхы кIезигагIча лоархIаме яц, саг а общественни отношенеш а вIаштIехьъяхарца. Советски пачхьалкхе укх гаргарчен гаьнна дIахорчен ханна сиххен массе оагIорахьарен дегIаухилга Iалашде дезаш долча Iилмай культурай прогрессана юзаенна йола программаш а.

(Постоянная 2-ча оагIо тIа).

ЕРРИГСОЮЗНИ ХЬЕХАРХОЙ СЪЕЗДЕ НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

(Йостадоалар. Дешнаш 1-ча агІо тІа).

Нагахьа санна балха из агІув теркалйича, хоз тийша ала йиш я лоархІамга дилача а настапбашка даллача а культурни революци йолча хена Советски Іаьдале къестадьар дІамагІа доаца декхараш латт вайна хьалхашка аьнна. Цу хьакъехьа ухказа, съезде дагадохийтача нийса хугга, хІана аьлча уж кхоачашдеча юкъера школана, хьехархошта чІоагІа бехктохкаме хила кхоачадеш дошна.

Вай дах Іилма-технически революце замалахьа. Тахан а тІехьа пайдаенача охкалий запасашца, энергоресурсашца, ковзаш долча кхача бустамашца йиста Іаи экономически потенциал, боахам дегІаахара перспективаш. Цар лоархІам хоз ца а беш. Йиззача бокъонах ала йиш йолаш да, дикал санна дола хьехкамаш а, хІаьта нитта бокхой, инженерий, Іилмахой кийчон боарам, квалификаци а тІа-тІа боккагІча лоархІамь хулаш хилар. ХІаьта, нагахьа санна хургхолчех вай дувие уж тайпа хьокхамаш да массеха шу дахьнача гІалла промышленностен юрта боахамен болхлой, вай интеллигенце мутІараш хьалдухангоалаш болча школьникаштен студенташтен хьехача дешара сикал а боарам а. Социологически латахІад, хІана укх карарча хана, масала, машинашьер санна долча дуькъе 80 процент йолча специальностишта техникума е йиллача юкъерча школа боарамера кийчо эшаш хилар. Вай хана хІаса нехка прогресси иина дукхдула лоархІамегІаре хьаст хулаш латт знанеш, сага гений.

Кхетадеш да, Іилма-технически прогресс йолча хьалашна бокъонца вай хакара бола Іилма боарам хьахьекхаш йолча знанешца дешархой кийчбе безам школа хилар. Вай заманахьа знаней боарам сиххха дегІаух — Іилмахошта хетачох, хІара бархІ шу массала доал шоаза даккхлуш. ХІаьта ше кІадех дешар хьехаза методаш заям вогаійоахаш тоелга, керда технически средствах педагогически прогресса юкъехухьилга. ТІа-тІа дукхагІа хьаухаш йола Іилман информаци ихьан боарам тІа оттач, чакхъякха, вахар чу бенначул тІехьагІа дешархой гІулакх тоссалург долча кердача техникаца, керлача технологически процессашца бола бе кийчбар дукха дешаподошка дІалла ца деза. ЛоархІаме да кхы ихьаьхка а — школо аьлда знанеш енна ца Іеш, цу знаней лавда тІа шоашкара вывод а Іомабелга, кагирхой творчески тІна а Іомабелга.

Цхьабакъда, новкъостий, из—гІулакха цхьа агІув мара яц. Кхы кІеаьнгагІча лоархІаме йоацаш кхы цхьаькха а я — коммунистически мировоззрение лардех кагирхой кхебелга. Аххха дайнна нах кийчбаах кхоачабаь Іиш школа. Цо жоп дала деза шийна чура политически дийна, идейно дог тийна бола коммунизма гІулакх бахьан делаш къовсам доаттаберам, аракхара хьалхара. Школа шІаьккха аьтта я иц, е латта йиш а яц политикана, классий къовсама юстара. Советски сага дего въоаделеш тІайна, цуна йоаллам кила эва коммунистически мировоззрени.

Хьага мегарголам дола турпалал, гражданска къонахчал гойта керда башха-лакха масалаш кхуть вай Даьхен вахара хІара дено. Къона тІехьа кхеераште йлакхий материал лу Коммунистически парте ЙІаьхийча опыто, доккхагІа деша неахалий хьехаме, шоай са ца кходеш уж халкъа гІулакхна хьатта чилаво. ХІаьта вайна эгара сийдолагІа, эгара безагІа бола хьанкач — Владимир Ильич Ленина кхаяри гІулакхаш. Ленински идейн гава—из ба дІанхача хана шийна чура аньда дукхахача воахалаша хІанале а сийлахь-доккхий гІулакхаш кхоачашдара знанеш дехали хьайІаь Іаьамата боккха духовни хьаст. В. И. Ленин вахча дийнахьа дена 100 шу хизара баха боагІача тайпаоп нахьабаха кийчлуш ба вай мохк. Вай кагийчо нахьаго мехкахойн хьы а дукхагІа чІоагІлуйба шоай деррига вахаре Ленина насетам кхоачашдарца бола безам. Из безам вай кагирхой дега чІоагІа хьацт дола хІанха а хинна дІаоттаьба.

ХІара общества ше-шийна вІаштІехьаьхкий нравственни боарачийн эшадий система. Вай общества долача «Іамел» дезагІа лоархІ сагах доахка, коммунизма гІулакха мутІахь хилам пуй эпастагІашна чашар ца хилари, къахьегам тукхабелар а тунеяство ца пар а, деррига мехкий къахьегамхошнара дешарашка йола солидарность. Ше хьалхехебераш Даьхе дукхазаш, халкъа гІулакх за, революцена карагІаьнараш лардар, къахьегамхой ирал бахьан долаш къовсам доаттабе кийча хургболаш кхетабе безаш я школа.

Шоана, хьехархошта, дика хоа, къахьегамхой нравственни гІулакхаш эргадоахаш тоадарах дІахьаьа дола дешар хьехилга доапалгеп хила йиш йоаннлгеп. Верашта математика е истори, физика е обществоведени, мІаргІа ахьдала Іилма раш хьехача хана, оаш вахар чухь цаона хилилза вогІйоаца знанеш кІийоалийта ца Іеш, цунца цхьана уж Іомабу къахьфа, дукхаленаш эшае, доагІар шодшкара а эназа кІапеха, доккхий декхараш шоашта хьалхашка уьттаде. ХІаьта кертеолар, шоай сакхетамца уйлае Іомабу оаш уж. Нитта а дукхьал нитта а маоа къаІаш знанеш а дог тешаме дола кІамаш а. Интта маоа вІаштІехьоаккхалургаш вай лархІаш дола сийлахь-доккхий дІамаш кагиноша, шарьеь трех санна а ца эпаш, цара шоашта кетарийн цар дерхІарийн система санна тІаэцилга.

Коммунизм хьалхача хІанзарча этане доккхий социальни политически декхараш кхоачашдеш я вай общество. ХІаьта уж дерригаш а, мичча бесса лузадена а, кхетамах балхаца, хІаьта дояче — школа гІулакхашца дувзадена да.

Хьаэцаргда вай, масала, общественни гІулакхаш а социалистически демократи дІахо дегІайоалар санна дола цар лоархІаме дакъа а. Из я вай общества оалина шийна тІера хьаьоагІаш а пачхьалкхени общественни гІулакхаш кхоачашеча дукхача къахьегамхошта шерреп тІа-тІа дегІала уаши дакъа лоацилга дІадахан а йола объективни законамерность.

Общества членашта йоккхий бакъонаш лу вай демократе. Цу бакъонехи пардІатонехи халкъа гІулакха, социализма гІулакха пайда эцийтар дукха. Ленина аьхад, «общества а ихам общества мукъалахьа хила йиш яц». Социалистически демократи—из бокъонаш хинна ца Іеш, бохкха граждански бехктохкам а ба. ХІаьта уж бокъонаш шерагІа ме хул, лакхагІа хуз обществана хьалхашкара граждански бехктохкам а. Доаче, социалистически демократих дІакъаста йиш йоаца оагІув а хІаравар политически хьинарца, лакхача идеяца, сакхетамеча дисциплинаца хьалхевар.

Е хьацал оаш городаш юртаи юкъера, хьакъхьала беча балхаш физически беча балхаш юкъера гІайнаш тІа-тІа дукхагІа шаьлуш хилар санна дола коммунизм хьалхара оалларча дош. Социально дегІаахара уж проблемаш къестаеш дукха наькъаш да юрта боахамера къахьегам технически кийчбар, промышленни производствана механизаци автоматизаци яр; къахьегамхой хьал-торо лакхъяоал балха ше деапахиш тІадерзаль гІулакхаш. Цхьабакъда, эгара боккагІча лоархІаме да нитта халкъа образовании культурец кеда айяр а. ХІаьта из доккха гІулакх кхоачашдара вай обществана кле гІоатолга ю эггара хьалха школах, шоах, деза новкъостий хьехархой.

Къаьстта а доагІа из юртанхь болх беча хьехархошта. Бакъда, хІаьхой, ала мегадолаш да, юртара дийша нах алхха цхьа хьехархо мара ца хийна ха. Наха дІаьккха а дапурган цу сий долча наьха дика гІулакхаш. Юртахкарча хьехархой — юрта интеллигенце эгара хьахача викалий образам къаьга чулаьца гойт кинофильмашца, художественни литература тІа.

Вай генашка юрта кхехархошта уллув хьалъаттаб лораш, агрономаш, механизатораш, дукха кхыбола дейша специалисташ. Цхьабакъда, хьехархой хІана а ба юртарча интеллигенце хьалха латта эгІяд, юртара керттера культурни низ. ХІаьта дукхача хьале юртарча хьехархой къахьегамах тийша да вай парте программа тІа оттадаь юртара культура айяра йоккхий планаш кхоачашьелга.

Коммунизм дьалхе халкъа дукха, саг йиза долаши дакъалеи хилийтар дукха. Из бахьан долаш къахьег вай болхлошеп ахаоходеш, кІаккха а ца тушцаш шоай вахте латт советски гІомахой, керда открытеш ю Іилманхоша. Цхьабакъда, материальни культуран шорта хинадан аьноа, саг бокьонна ирал долаши дакъалей хинмарг зарІІш вай, хІаране вахаре лоархІаме ца дале а. Коммунистически общество ше йоашхаш. Маркса шийн «Капитала» тІа яздаь, ше эттара керттера дерхІар да саг массе оагІорахьара дегІаволлавелга. Физически чІоагІал лакхара образованнесташ, шерра культура—къахьегам дукхабезарна, баьхачьара моральни гІулакхаш — граждански декхар тералларна массе оагІорахьара цхьана тар а деш дегІаоолаьелга. Саг цу тайпара дегІаахара лерг бера хана дена, деаллен школен йола.

Новкъостий!

Укх гаргарча шерашна культура дегІайоалара керттера доставаш белгал а деш, парте XXIII-ча съезда директива еннай кагирхошта дазхІа массане юкъара итт шера образовани юкъейоалаьелга керттерча дакъе 1970 шерале чакхдаккха.

Дукхьал из гІулакх вай практически дІаолдаро а тешал лу вай общества доккхий толамаш дакъа хилара. Хетаргахьа, уккхаза вале хила мег хьехархой хьалхарча съезде дакъа лаьцараш. Царна дагадоагІаш хила а мег, хеша лаха ха йола ахаш бераш хІадале а юкъхьандарча йиъ классе дешаш юкъеоала ихаш цу хана 1925 шера хьакхайндаь. Цу хагага акклача дика карагІаьлина хІума дар иза. Сел нитта дукха ха а кадлехьа вай мехко къоастадйо массане а юкъарца юкъхьера дешар чакхдаккхарах дола дош, хІаьта цул тІехьагІа, тІом чакхбаьнннача хана, массане юкъара ворхІ шерен бархІ шерен дешар чакхдаккха болабелар иза. Из вай халкъа боккха толам ба!

ХІаьта хІана ваьхха еза вай керда рубеж — массане юкъара итт шера образовани. Из даиа дарденаш этта вай декошка вахаро ше массе тайпарча профессеех йола хадараш кийчъяра боарамгара дІадехараш тІа-тІа доккхагІа хиларца дувзадена. Из де торо ханнай вай халкъа торони культуран юкъара боарам лакхбеннадаь, халкъа образоване торонаш йоккхагІа хинадаь.

Массане юкъарча юкъерча образованета доалара дІадехарга, тоъал дукха низаш капиталовложенеш. Цхьабакъда, вай из ду, халкъа образовани — ахчен низаш дІадахийтача обществана эггара ликагІа, эггара пайданагІа йола сфера из хилар ие ка кхета а деш. Бухсоппача къаьча хІара гІулакха толам боаккхара нах из бий — дранецпа толамагІ йолча идейнец кийбаь наь, ...

Советски школа дегІа а ух, дегІа ухарг а я массане юкъарча дешарах къахьегама, политехнически школа санна. Массане юкъара юкъера образовани юкъейккхаро партийни советски органашта хьалхашка халкъа просвещене беррига бехкхоппча хьалхашка дукха хьйда проблемаш оттаю. Керда школаш хьаьеи хьаьлен еза. юкъера образовани дуп йолча юкъерча специальни дешара заведенеш профессионально-технически училищнаш сеть шерье еза, белх беча кагирхой сайнйиреп заочни дешар тоаже деза. Укхаза нийса кийчар, уйла дукхагІа тІаккхийта еза школьни кабинеташ, лабораторени, мастерскеш, библиотекаш технически кийчье а хІаьта нитта лакхерча квалификацех бола хьехархой кийчбе а беза ахаш а.

Дерригача бераша юкъ шера дукхагІа дешар лаьтта мича Іа гІулакх-м. Керттерао цар школе знанеш къахьегама гензалаш дукхагІа Іомаар да. ХІаьта из, эггара хьалхарча хогІанна, хьехархочох тийша а ха. Шун профессий, деза новкъостий, мастера шерагара шерагашй ученикашка гІолла ше дІадо кхудлаш йолча тамахийнача профессех цаІ а. Нагахьа санна хьехархо мела вале, нагахьа санна цун шийн знанеш дегІаухача Іилмаш тІехьаьаш вале, тІаккха цун мелал кхоаненга ареьа цун ученикашка гІолла. Цул вогІа хІама цхьаькха хила йиш яц. Цу цхьан санна дикача хьехархочо а нитта ше, шийн знанеш, шийн дика гІулакхаш вІало хьу ше кхебер не деташки а хьаькал чу а доттадеш. Цул бакъхьара хІама цхьаьккха а дац.

Кагирхой кхебара чІоагІа уйла тІайохийтаю а педагогически уйле каст-каста пайда эцаш хила балхаш яздь а хиннача М. И. Калинина аьхад, хьехархочо шийн деррига хьинар, кІий, шийн карара дика мел дола хІама шийн дешархошта, халкъа дІателл хьехархочо. Цхьабакъда, белгалдьахал ие, нагахьа санна шоай кара мел дола хІама тахан кхоана дІаленна а хьана, цу цхьан санна дІаьккха а кхы кІаьхка а оаш шоай знанеш, нохаш, хьинар хьал из дуэе, шуга цхьаьккха дІама дусаогадо. Хьехархое, цхьан оагІорахьара, хІател, кІаьта вокх оагІорахьара, море санна, шийна чуоь, хьоп халкъагара, вахара, Іилмагара дикагІа цел дар, хІаьта из дикагІа дар юкъ а бехаша дІатед.

Вай мехкарча школера хьехархо—эгара сий долашагІа, халкъе эгара чІоагІагІа лоархІаш йолча профессех цаІ. Нийса оаз, шийн къахьегамца саге Іалам хуиц. Цхьабакъда, хьехархочун къахьегам махье а дика а ба цо саг ше вІаштІехьоаккхахаш хиларца. ХІаьта саг дунен тІа молагІа хуле а — болхло е Іилмахо, космонавт е колхозни механизатор— хІаране дагахьа баркал оалам зага луаш шоай эгара хьалхара хьехархо, шоай школа. Хьехархочо, образно аьлча, замашта юкъе бувзам лоаттабу, из — ноахалий дІанара закъа. Таханаол эстафета кхоаненга дІачулуча кепара да из, хІаьта цо цун къахьегам безам тІагІоогбалаш, боккъонца творчески хулийт.

Ше мел йоаккха ха дешаш яккха еза оалаш да. Из къахьара бакъдар массанена а доагІа. Цхьабакъда, хетаргахьа, эггара дукхагІа доагІа из ше къыбаранита хьехархочо. Пудукъа да хьехархой кийчбелзен цар говзал лакхъялар йог ца хилар, педагогически дешара заведеней гІулакхаш тоалаваа доаг ца хилар. СССР педагогически Іилмай Академи вІаштІайоларо просвещенеп образовани Іилман лардаш керда дегІайоалаелгхиларах, тешал хьехарен кхетам дІадарен хІанзарча эггара кердагІча методашца хьехархой кийчбара новкъостал деаргхиларах теша дог доагІа. Нийса белгалдоал школьни программай учебникий кхочамбоацараш дешархошта дукха мухь тІаудлаш хилар, школана нийсла кхийола халонеш. ЧІоагІа дика да, тохе пройземан кеота е болаш юкъаро шун съезда балха тІа йоккха моттиг дІалоаташ хилар.

Вай оал: школа гІулахх — партийни, пачхьалкхени гІулакх. ХІаьта цунах ихьанне а шеко яц. Цхьабакъда, цхьаьккха тайпара а кийслу—хьехархо, школа директор шийца эшарашцее шийн йоаккхонен цхьан юкъа ше хьаь вусаш. Шийн гІулакхий терпе кийта, уж дагадохийта дезаш хул из. ХІаьта дикагІа хуоглаотагахьа санна партийни организацешта, вай советски органаштен профсоюзаштен, хьехархо шоашца ихайкарта ца а хьежаш, хьехархочуна собранешкен заседанешкен доаттабь ца а Іеш, хІара дешарча вахаре а айхха бувзам доаттабе безалга шоашта ховре.

ХІара хьехархочоа общественноста оагІонтахьара шийна новкъостал ше вервагІада, новкъосташка, дикалдо лоаш, гІулакх довзаш шийн йоккхонах дакъа дала кийча хилар хьехархочоа бІаргагургдоача тайпара доаьхьалаш вІаштІехьаьаха деза партийни организацешта хьехархой коллективашта гониахьа. Хьехархочоа дий кийлла хила еза Советски Іаьдала никал волча йола а, колхоза председатель волча йола а, партийни е комсомольски комитетете вода а калараш. Ціаьит вола саг хила веза из массахха а. Вай профсоюзаш латта а латт латта а еза хьехархочуи хьашташ лорадеш, цар йоакхо е еза цун кахьегана хьаьий, цун уахацІеноаз дІалаьен.

ХІанз укх сахьата вай иохх сенна ах, дунен тІа деш дар фуд ихача махх ламьпа каст-каста хьехархочуга хоан бе беза вай партийни комететаш. Цо хьехархочоа новкъостал дерригa хьеган телам марксистско-ленински знаней пропагандист волча цо шийн сийлахьа декхар кхоачашдара. Вай дукхагІа бола шалагегаш политически кружокий, семинарий доктораш, кулганхой болаш ма бий, хьинаре партийни общественни болх бу цар. Миллион сонгІа бола хьехархой-коммунисташи комсомольцаши. Из боккха а лоархІаме а ния ба. Дукхача хьехархошта хьинаре заьха лоап Іаьдала центральни моттигерчен органий балха юкъе. 153 эзар сонгІа хьехархой хекаь Лакхеьарчен моттигерчен Советий депутаталла. Вай хьехархой массе тайпара общественно-политически гІулакхаш лаккха нах бе а бахкал ала а доагІаш да.

ДІахо а хьалханен кхы а лакхагІа айден деза хьехархочун сийн общественни лоархІаш. Цу гІулакха чІоагІа новкъостал хулургдолаш де дезаш да кепайдазуп, радио, телевидени.

Советски пачхьалкхено хьехархой йоакхо еш хилар хьальекхам цар дІашеш лакхарна. Дегь шу хьалхагІа даьд ца. Советски экономика чІоагІъялара хьежка партен правительства тоеонаш лехарга вай мехкарча кхыча къахьегамхой санна, нитта хьехархой а материально торо дІакхо тоаяра.

Вайнга хьалхеш а керда школьни зданеш, спортивни комплексаш, хьехархошта цІенош. ХІаьта а, школьни помещенеш хІанз а геттара дукха эш, къаьстта а юрташка. Шоай дохалаьа ахча долаш йолча, хьалхалаттача дукхача колхозаша, юкъарча собранешта лараж, шоаш хьалью керда школаш, хьалу хьехархошта цІенош. Вайна массанена а чІоагІа дика хийтар Киевски область Куйбышева цІерагІча колхоза председатела П. Л. Сиромахае ше къамаьл деза хана шоай юртара гІулакхаш дика дал, колхозо юртарча хьехархошта, шоай школена доккха новкъостал деш хиларах дийцар. Теша дог доагІа, Куйбышева цІерагІа ир санна йолча колхозий дика хьокхам кхыча районашки областашки хьалдоацаргхиларах. Из халкъа инициативна хьалпаца а мегае а еза, къаьстта хІана, массане юкъарча юкъерча дешарга доалдаца дувзадена шерра школьни гІирсаш хьалде эзача хана.

Кагирхошка В. И. Ленина аьхад, керда общество хьалъара декхар шутта кхоачашдулургдаш «ерригa хІанзара знани кардоазалучу» тІехьагІа, коммунизмах кийча шарьеь формулаш, хьехамаш, рецепташ, предписанеш, программаш из а еш, юкъарчал доашаш бола шун бола хуолкаш долийна хІама де, коммунизмах шоай практически балха тІа кулгалдара бола хьехам бе пайда шарэ». Къона вола хана дена Іомаде деза уж хІаманаш, хІаьта шу гІулакха боккхача лоархІаме хила сиш а комсомол—эггара йоккхагІа йола кагирхой организаци, къона тІехье кхебар, къахьега коммунизма идеалаш бахьан делаш къовсам доаттабе из кийчъяра гІулакха парте эггара кхоачарагІа йола гІонча.

Вахар дІаоладеш бола кагий нах шехкарийн, мозлагІа гІулакх цар шоашта хержадале а, тьшнореча общественни гІулакхашта кийчлу. Уж ма тарра хьтоа, дІадолалу школе, — гунахьа лоацача а наьна тІехьа лоакха вахар дІа... дукхача а дешархой гІулакхашкара. Комсомоло, цо кулгалдеча пионерски организаце бокъонца тела а тез гражданственноста уж вІтхьашара урокаш. Шоашта кхоачашдулургдолча общественни гІулакхашка шоайчагга санна хьажа Іомалу цар белаш. ХІаьта бераштa, къычада пайдана цар шеча дола хилча, цуцах шикахетари сахоцнга хуле, тІаккха из да коммунистически кхетам дуча доккхачеп масе оагІорахьарчен гІулакха тІа юкъаьанпара толам балар а.

Школе лоархІаме гІулакхаш дукха да комсомола. Парех вайІ—коллективизм, хьоашал, лоттагІал санна долча дикача гІиладахех кхебар. Нагахьа санна къона волча хана деха сат коллективе вала Іомавеннавепе, нагахьа санна тешаме лоттагІа хила из на Іомалойн, кийби вахьиачул тІехьагІа уж гІулакхаш тІехьакхеле хала хугга пуша. ХІаьта вайна хоъш из лий, хьоашал къахьегане а, тІем тІа а, кийбан къовсамашка а мел чІоагІа эшаш да.

Школе доаха шераш — сакхетам чубоссa за, дукха «хІамен» «шийтен» иха хаттараш хьаьуттаьни парна эиза жоп луга дІадехаша бола ха. Къоначa хана, вайна ца карра, нийсачу хІамаш да: тІехьаьнна чІоагІа уйла езa. хІама доаш, дукхІаьнала, романтически уйлаш йолаш керлачунга кхача гІертаж хуга. Из дезала хІама — хила доагІаш дикен уйлаш. Уж тераллаьеш нийсен хьалалица, дикача гІулакхаштa тІаерене еза.

Теркам тІабахийт безам бар са, вай кагирхой дукхаоо иха ца Іеш, физически а дегІаахха безам хилара а. Спорт — из рекордашта тІакхуагазаш, из я миллионий уннацІено, из да къахьега кийча цхилар, из да вай кагий нах тІеча гІулакх де кийчбар, вахача мехте ханаза дардоацачул хьинар, дисциплина, денал, къобалчал санна волча гІулакхех кхебар. ХІаьта, бакъдар аьлча, къоначa тІехьенна физически низ бахара дахье школа, комсомола, профсоюзий лоархІам боккха ба.

Кхетам дуга дукхачa хьале школаш дезалеп низаш айхха вІашагІлайийта хиларах тийша да. Мехка эррига юкъара культура лакхьелар, халкъа хьал-торо лакхьер, белгала аьлча, тІеча моттиги хьалаш дика тоадалар, муха ца дукхагІа хилар — цу хІамана дахьалгазашка хулийт берий дукхагІа терхо е. Іаш, новкъостий хьехархой, оашош гергал за дий, хІаьа классе доагІамела бераш унахцІенна а шоаш болагІа а хилар.

Халкъа материальни культурни боарам дІахо лакхбаларо—хІаьта из гІулакх шерра правительства тІера йоакхо еш да, — шеко йоацаш дІадо а дикача санбоаьхьара хинни ерсьа къонача тІехьенча. Цхьабакъда, белгалдакха доагІа, бераш кхехара хьалхара даь-наной бехктохкам а цу цхьан хана чІоагІа лаьхсун хилар. Из хьаьнехьа общественноста эггара шерагІча тайпара хинъа доаран кийчдьар хІанз дукха ха йоаш пан чакхьоьеча СССР Лакхехьарча Совета сесее тІайийсаш хилча, саг йоалара-кхарен дезален хьехьахьарча кердача закона тІа. Вай-ноаной цара кхы мелаш ба йиеелера дуцо йола знанеш бераша эша дІахара йоакхо я ца Іеш, уж воспитанна, дисциплинана хІамара а вай общества вахара боламаш цар кхоачашбара а йоакхо е езараш. Дезало, школо, общественносто низаш цхьана ааргагІахар — советски нохчигинах дІадала йиш йоаца гІулакх.

Новкъостий!

Керда кхехар, къона тІехье кхеар — из белгала лерригача халкъа юкъара гІулакх да, пуша къахьара доа лу ерригача общества. Цуна дувзадена хьакхе йоагІа шоай гІулакхашца юкъарчал доашаш культурацен идеологичено юккха йола вай интеллигенце етадаш. Цар шоай творчествашца лІаьхий лу советски сага духовни дуне, дебатт вай общества культурни рузкъаш. Шоай творчествашца йкоалена новкъостал лу цар къонибарий дахаза коммунистически гІулакхаш дездеш. Дахье духхаш, бакъдолче тІехьа, дехал долаш, вахарара хьаьшал безам, общественни декхар лоархІаш хилийтара.

Мадарра аьлча, хІана болъонна волча художнике къонача тІехьенна цу шийн кхоллашаш. Цхача, хьакъалеча кинина дер ю воакхачул дег чу санна, шорта уйлаш ера тІера болча къоначар деташа. Къона волча ханa вога сага вазьхахо да книжна, муч горизонташ шерьб не, башха-дикача турпалалашна гаргало тоссийт, цар гІулакхаш хьаоза дег оттийт, тоабоонаш дер дукхалева а хийрен тоабоонаш мел дар тоаш хила а Іомаву.

М. Горький, В. Маяковски, А. Толстой, М. Шолохова, А. Фадеева, К. Федина, М. Ауэзова, Н. Тихонова, М. Рыльске, Л. Леонова, С. Вургуна, А. Твардовски, К. Симонова, Ч. Айтматова, Э. Межелайтиса, Р. Гамзатова, коммунистически идеалашна дог урахоттадаьа уттхатхоши йола творчество йолаш болча дукхача кхыча гІорбоьнинча советски писателий йоттийи книжкаш вай халкъа духовни рузкъа а хІаьта шудухьа — советски школь доьо гаьо а я. Бегалдоаншам хоза хот, но гано вай замай гІулакхаш, суш йола коммунизма белгаловам гойтаж йолча керлача ирс изаьхеш цорагара шерага йоккха хула дехиа.

Вай ца доаххача советски литературах дІахаьда йиш йоаца хагьа саьна дегІаухаш доля бераштa дахрІа баьхатика литература С. Маршака, С. Михалкова, К. Чуковски, А. Барто, Н. Носова книжкаш доаца бераш а Л. Фурманова, Н. Островски, А. Гайдара, Л. Кассиля, дукхача кхыча талант йолча писателий книжкаш доаца кагирхой е корабоаІаргбан хІана. Дикача дешаца хьахьаба боагІа халкъа дукхаеца кинофильмаш хьаххоллараш, революционни тракнней уйлаца кагирхой хьалкхебераш, вай вахара турпалал хестараш. Бераш кагирхойн хьалкхебеча къаьстта дика дакъа доал йоккха граждански тунакистически маІан доля спектаклаш хьача советски театра дентелаша. ДукхагІа хулин латт къаьстта бераш та лахоІа тьаттеш дола театраш. ДахІехарагІа аьлча, цу тайпара театроп дахара идея ше вай мехка хьахинай социалистически культура дарда тІа. ГІорбашна болча вай композитораш Д. Шостаковича, Д. Кабалевски Т. Хренникова, кхычар гІад а баха вахьа берашта музыка, советски школа новкъостал лу уннацІенарча музыкаца чам болаш, кхеца белам курхболаш вай кагирхой хьалкхебара.

ХІана, телевизорен космически спутникашка гІолла бувзам доаттабечен заманахьа, кинон радион заманахьа дикагІа йолча спектаклашкен концертни программашкен хьежар а ладугІар а ба белгала миллионаш а миллионаш а бола нах. Вай мехка эггара гаьнагІча мийнагашка дІакхоач театральни музыкальни искусство.

Нитта ондабоал вай кагирхой, массе оагІорахьара дегІа а уаш, кІоарга знанеш, эстетически кхетам болаш. Цул тІехьагІа таьш е сзаргийй, вай бераш школашкара чакх а дадлехьа естественни Іилманцеп техникацеп безам хинна ца Іеш, къаьсттa художественни гиладлех а кхуаш хиларх.

Тернадлех вай, советски къонам алхха программатически гІулакхаш кхоачашдар дукха душ ба, дешар тІехача хана саг Іотеіавт лхамльеттув ца боллаш аза гІертаж бела, шоах «советологаш» аьнна цІи тоала нах доазол дехьа хІанз а хилае. Цхьабакъда, цунах тешаргбац вай кагирхой, вай советски бакъдараш шоай бІаргашца бІарга ца дайнараш мара. ХІаране хьахьал совдаккхара сеседара камаьолен беркатен йоахко еча. къонача тьаьнтий селдавa дукха терко еча, селдара дукха хальанаш культура дахадележашка кхоачалеш айдаьча вай мехкарча дукхагІа аьтту бола хьалипи дац бакъонна массе оагІорахьара саг дегІаоалаьара.

Кхелло - художественни гІулакхаш къона хьалхача чахье вай дола хІамаш — книжкаши кинофильмаши, спектаклаш а картинаш а, скульптурни произведенеши — вайнена массанета цхьатарр хІамийчваш да. Культура гакчинта нахьегамхой гІа бераьбаи боккьонца йолча культурни революцена карагІаьнна сийлахьдаккха хІана да.

Аххха 1965—1967 шерашка Советски Союзе кепайоха арахийцад миллиард экземпляр гаргга советски писателий книжкаш, арахецна дола 16 мазза литературно-художественни общественно-политически журнал, арахийцад 502 полнометражни художественни, документальни, Іилма-популярни фильм, кепайоха арахьиккхай 1.780 гаргга пьеса. Советски литературен искусствон пахьалдаш Іаьхий худ общественни вахара лоархІаме проблемаш дарцадлакьара гІиттаеш болча керд-кепа позицешка художественни производенеша. Писателий, художникий, композиторий мутІараш хьалтуз таьамт йолча творчески кагихоша.

Художественни творчество массала а тайп-тайпара стилаш, приемаш, жанраш хул. Вай дукьала да художникий индивидуальни бакхалеша нивелировани е гІертар. ЦаІ из карагІалкьа лорх: художественни литература вахарера бакъдар хьальехкила, советски халкъа турпала гІулакхий сийле хьагучийоахила, беррига нах коммунизма лакхача идеалашца хьалхьхебелга, уж идеалаш кхоачанье наоша новкъостал делга. Бакъда, хало хаш, харцахьара гІулакхаш, гІалаташ хьахьекха дезар да, ше. Цхьабакъда, шийн вІашдухьаленанца, кердача хІаманна къаьначаоца доаттабеча къовсама вахара кІоарга процессаш художественни хьахьокхара наьа цхьаькха хІана дай вай мехтагІаша эггара «парсІаттагІа» йола художественни творчество е хьол тоача хила кардацьхьара оагІош гойтар.

Советски общественносто хорпахьа лархІа цу тайпарча наькъа къаьстта гІулакхаш вай литературанен искусствана вІаьда тара а дац. Наьхя санна советски писателаша, кинематографисташа, театрий болгдохашка, художникаша, композитораш а хьахолжача деррига доккхийча духовни рузкъай идейни чулоацама аьча анализага хьажача йиззача боконагІа ала йиш йолаш да, шоай творчески интеллигенци массаза царчацо, халкъаца хинна а йолаш а, хургІолаш а я, аьнна. Исторически бакъдар, капиталистически йишестана гаргаа социалистически хьеллар, коммунистически хог тийша, бокьонна доле халкъал доаллаш хилар — из я вай культура рожьзначанта кІаь латта платформа. Из хьахьоах вай социалистически литературан искусствани дунен тІарча беррига наьха культура дегІаахара тІа-тІа кІоагІагІа еш йола аьмини.

Новкъостий!

Советски общества дерригача духовни вахара ларде ухл марксистско-ленински мировоззрени, коммунистически идеологи. Эгара хьалха советски наька вІаштІехьаьнна Іилман социализм теоре дакъера кийча политика дакъа икна.

Ах йІаь шу хьалхагІа вай парте В. И. Ленин керте а валеш халкъий кхелаштa хьалхара, кхоанена хьахара боккха бекхтоохам чІанйиар шоашта Росси къахьегамхоштен деррига дунеиоп тьаьхашка. Парте, советски общества кулгалду оаш ше хилавах тарра, массанена хьалханка шийн сийле къаххай йІеьхача хамен са на кхолеш къахьегамхой хьаьтеш бахьан долаш ше доаттабаьча къовсамна, событеш малагІча оагІорахьа а нитта а дегІаухагахьа Іилман наькьаца бІаргаге кара, социализм коттаьахкарлий чІоагІьаьри дукха доаттабахьча къовсамо Іоальча политически организаторски опыташа. Болхлой класса, аьархой, интеллигенце дикагІа бола 13 миллион сонгІа викалаш шийн мутІаршто юкъе цу йолча парте хьахьокх советски халкъа боккха политически, моральни, интеллектуальни низ.

Экономикан Іилман дакъе, культура а керда саг хьалкхевара а дакъе Советски Союза карагІийна толамаш дунен халкъашта шиъ боккха лоархІам болаш да. Уж толамаш — къаьарчен кердачей дунена юкъе латтача, халкъий кхетам, деррига алажий кхоане из чакхбаларга хьежа кургболаш болча къовсане юкъе вай холадебалалаж лоаха дакъа. Советски халкъа деррига гІулакхаш, цунна карагІа мел кула хІамаш кІоаргга интернациональни наІон долаш да. Халкъа бохахама дакъа карагІаза дача дІамашна, советски арахьарча политика толамашц чІоагІъа вай меттел, вай дотталІийн социалистически дунен халкъашта юкъера позицеш. Советски Союзо новкъостал лу шоай къамаин социальни кортаь мукъале бахьан долаш къовсам доаттабеча халкъашта. Вай мехко, чІоагІа йола Германицара низах хьэ а дахьа, дукхьаьа оттадаь дешар бозча деррига халкъашта дукхьала а эгара хьалха социалистически мехкашта дукхьаьа а ислань йолча империализма агрессивни плананаш дакъаьа тІа.

Дунен гІулакхаш чолхане нальш кагІча терзних пайда эца гІерт империалисташ социалистически мехкий, дунен революционни болами низаш цхьооаІех бухаььаз дукхьа. ХІаьта це вай декханйла цу империализма дукхьала лоаттабеча къовсамаш низаш лебале, фе хила. Дукхьа цуина тІахьех партен халкъон йиахха къовбалхьачa КПСС ЦК апрельски Пленума решенеша. Дунен тІа дІаоттам латтача хьало бакъьою дунен тІарча ийий соотношени дІахо а социализмана пайдана йолча оагІорахьа хувцалуш хилар.

Белгалха, фу йоах кхьметтел тІехьарча событеша а? Капитализма керттера мохк — Америка ВІашагІкийнта Штаташ чІоагІа эшаш латт Вьетнама турпал халкъа дукхаларча тІем тІа. Дунен халкъанта юкъера дено дукхагІа хийрабоаллаш латт США. Дерригача дунен тІарча эксплуататорашен угнетателашен къахьерча йоккхай тешаче чІоагІало деархІаш хинна моах хІанз ше латт чухьара цІенташта агабеш. Францера пролетариата классовни къовсамаш, Италера ахьехьарча низий толамаш, ФРГ чоовычайни законодательствана тухьалдайна дукха алаш. Англе, Японе, кхыча мехкашка дегІаухаш лоаца стачечни бозам — уж да шоана йоккха хоза оола, капитализмо лоош лардача социально-политически кризисе кІоарган боккъонча дола хІамаш.

Буржуазни мехкаьнара къоначa воахлда тІа-тІа дукхагІа хогдул капиталистически параважекх вахара обзораш. тайп-тайпарча наькъашца хьахкахайлазу шоай раьза болашп дукхала хилар. хІаьта цу низала деккагІа доле хатьа къамача гтройла дукхьала сакхетамерча къовсам доаттабара наьхьа тІа уттт. Капиталистически тІа-тІа халагІа хул кагирхой юккьукьла, парпа шоай ваниан тІадоаттеме. Цунах тоеесть, ше строй кхоаше йолаш, исторически перспективах йоацаш йола а.

Бакъ дар аьлча, хІана а ния белот мелесагІа е империализм, аха зайна леза иза, шийн тисиакх карлара хьалхалеза тоиьь гІерт. Экономически политически къовсам ца а сонийтеш, тІема новкъастыш ца а ютаж, къаьстта низаш чІадочийт цо идеологически къовсам доаттабара, социализма нийпи дилаш бухьахх гІерт из. Антикоммунизм, национализм, индивидуализм тукаьха а къайлагІа а социализма дунен чу кхоачае гІерт буржуази идеологаш. Парна лоаса социалистически мехкий халкъий социально-политически идейни цхьагІо медьалаа, парпа юкъера низ йоахилга, дІадеш юкъера тешам бохабелга. Цу хана шоаш тохаж йола керттеда хІана вай мехтагІаша хьоже коммунистически партеша дукхьала, кулгалдара дакъа партега хилало демократе наькъа тІа духьале оттаж яхаш. керттІаьлеица гІулакх харцахьа а деахам.

Цхьабакъда, кердача строй дардам мехьайтар дукхьа ааькхаш капитализм социалистически мехкий хальъана зІа. Къахьегамхошта хоз, дунен тІа бахаши къовсам доаттабеш цу шю — социализма коммунизм — мел болча хана тайп-тайпарча классий гІулакх деш демократи хургйола. Буржуазни демократ финансови капитала магнатийи царна агІув болча гІутпайн кучелга Іаьдал бохааз доах.

Идеологически санна, нитта кхыча а фронташка низ империализмагахьа бац. Социализм, коммунистически болхлойн болам дІахо а наступлени еш ба, буржуазни идеий влияниена кІалхара тІа-тІа дукхагІа къахьегамхой хьа а боахаш. Вахар, объективни бакъдар ше да вай новкъост идеологически къовсаме. Дунен тІарча событей беррига леддаж хьагучайоаккх империализм, чІоагІбу дІаккха а деррига Іилман социализма идеяш бола тешам.

Шаьхача дукхачата иттьш шераш ца советски наька дог тийшал, коммунистически партен денал доашагІен кхеташагІен а йолаш халкъа хьалхий галоакхар кхы ца хиларах. Из политически истина шоай опытагара Іомаш дерригача социалистически мехкий халкъаша.

Халкъа шоаш беина тешам безо лоархІ коммунисташа, мамогта чІоагІъю шоай цхьогІо, партен беррига къахьегамхойи цхьогІо. ХІаьта парте лоархІаш лакхбалар коммунизм хьалхеш йоалача обществера закономерность я кхаш вай вале. цу хана дунар мехка кулаш мел долча хІамашта хьалхара, цун толамашта хьалхара, цун кхоачена тьаьттара парте, партийни организацей. гІара коммунисташа бехктохкам лакхбарах цара кхыча хІамах вац.

Деза новкъостий!

Революци хьенача тІехьагІа дукха ха шадехьа парте тІахьийтай В. И. Ленина «цу хана кхиначa педагогически персонала эсаре «хьай иницийатива цІерна лоттаво аьнна. Цу цхьан хана цо декхар оттадаьа «партенна, цун идеяшца низашена хила езаш йолча, цун дог чудоалаш хила еза йолча, балха алажам шийна тІаоа, коммунизма уйла парна чухоесар, коммунисташа деш долча гІалашта цар тьаьит хилийта лозаш йолча педагогически хьехархой персонала керда декхар тьалхчехов, аьнна.

Доашал а вер ала йиш йолаш ба вай ца ленински паскет вай парте кхоачашдаьлга. Хьехархой цу тайпара декхар гІана вай долаш да, хІаьта цуп викалаш укх зале а ба.

Коммунистически парте Центральни Комитет теш, шун съезде беррига хьехархой дегаш уроогдаргхиларах, цар низаш халкъа образовани дІахо тоадара аоагІадахаргхиларах.

Шаьлт дуран ма-сона просвещение болхлой массаза а Коммунистически партени вай пачхьалкхени тешаме хог гІортолга йолаш, советски халкъа хог гІортолга йолаш, советски халкъа дІахо а шоай деррига хьинар, знанеш, дегаьоне йолаш булаоргхиларах, опыт педагогически говзал шоай дегай дерриг йІехазал кхуаш йоагІача тІехьенна дешар хьехарен кхетам бахарен гІулакха дІатергхиларах да тийша.

Цуран ма сона, шоашта — Ерригсоюзни хьехархой съезде дакъа лоацарашта, халкъа образоване беррига болхлошта беркате къахьегар а доккхий творчески толамаш дахар а лоам лоаца бакъа.

Т1ЕХЬАЮСА ПРЕДПРИЯТЕШ ХИЛА ЙИШ ЯЦ!

ЕРРИГА ТОРОНАШ ОАРЦАГ1ЪЯХА ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА

Пятилетка ах ха чакхъяьннай. Шин шерен ах шерен советски халкъо Коммунистически парте кулгал а деш хьнаре къахьийгад КПСС XXIII-ча съезда решенеш толамца кхоачашъяра. Даьхача къахьегама толамий итогаш йича къаьгга хьаьокх цхе шера план хинал хьалха кхоачашъяра т1аййпа социалистически декхараш толамца кхоачашдеш хилар. Вай паччахьалкхен экономически низ кхы а дукхаг1а ч1оаг1бенваб, дунен халкъашта юкъера цуьн роли сийн г1а-т1а лакхлуш латт. къахьегамхой вахара хьал-торо толлуш латт. Из къаьгга хьаьокх ворх1азлаг1а хержача СССР-а Лакхехьарча Совета йиълаг1ча сесса решенеша.

Пятилетка хьалхарча шин шерен ах шерен даьхача къахьегама толамашта юкъе шина даьа дьоцал Нохч-Г1алг1айчен промышленноста къахьегамхоша. Продукцена реализаци яра паччахьалкхен план хинал 20 де хьалха кхоачашъяьй. Планах лаьрх1ачул совг1а ехха продукци 53 миллион сома мах я.

1966-ча шера арахеца промышленни продукци 15 процент дукхаг1а хилар, 1967-ча шера — 11.5 процент, х1аьта 1968-ча шера хьалхарча ах шера 10 процент совг1а лакхъеннай из. Цхе шера планах лаьрх1ачул лакхаг1а хул ю. Къахьегама оасарле лакхъяра чотах 70 процентал чухйахьа йоацаш дукхаг1а арахеца йоляьй продукци. Шин шерен ах шерен къахьегама оасарле 20 процент лакхъеннай.

Лакха къахьегама толамаш доал республикеоча мехкдаьттахоша. Шин шерен ах шерен план т1еххьовчашъяьй цар. Планал совг1а даьхенга д1авхьча лакха дикал йола мехкдаьтта 400 эзар тонн я. Планал лаьрх1ачул дукхха дукхаг1а тайп-тайпара продукци арахийцай мехкдаьтта чаккдоахарача, мехкдаьтта-химикаша. Толамца паччахьалкхен план кхоачошъяьй машинаш-ъеча, энергетика, ийгата, кхачии, мотт-герча промышленноста, кхыча цуьн отраслей дукхаг1йолча предприятеша.

Цхе шера план хинал хьалха кхоачашъяра лоаттабеча къовсаме ч1оаг1а лоарх1аме да, ер шу. 1968-г1а шу. Х1абахь июнь бутт чакхбаьлча итогаш йир республика промышленносто хьалхарча ах шера даьхача къахьегама толамий. Продукцена реализаци ярен дукхаг1йола нидалеш хьалхен план 27-ча июне кхоачашъяьй. Социалистически яхье хьалхе латт В. И. Ленина ерен лелача «Грознефть» объединене промысловикаш. Грозненски химически комбината, КПСС XXIII-ча съезда ц1ерег1ча крекинг-заводо, «Электроприбор», «Красный молот», «Электроинструмент» яхача заводий, кхыча предприятей коллективаш.

Йоккха къахьегама котало дьккхай Октябрьски к1оарга бурушдеттача контора болхлоша, специалисташа. Цар дукха тоххама балхаш доа хьнаре къахьийгачул т1ехьаг1а 25-ча июне Гудермеса гаьна йоаца-ча могтиге 4645 метр к1оарга чура, мелош т1оанашкара йоккха мехкдаьтта к1ож техар.

Промышленни предприятешка дукха балхаш даьа керда техникен зикаг1йеда технологии производствана юкъеяьхьара. 1илман лараш т1а къахьегам в1аштт1ехьбаккхара, производство организкхара. Из бахьан далаш соахка хьалхарча ах бетта хиннячул 4.5 процент лакхъеннай къахьегама оасарле укх шера хьалхарча ах шера.

Июль бетта кхы а 11 предприяти болх бе йолаеннай планированеи экономически стимулированеи керлача системах. Т1ано республике кердача системах болх бе а 45 предприяти. еррига арахецача промышленни продукцех 75 процент продукци арахеца цар.

Июнь бетта хьалха т1ехьаюсаш хиннача ихьайолча предприятеша шоай балх тоа а баь, т1ера д1алаьккхар т1аьнса паччахьалкхен декхар.

Еррига республика хьайййача промышленносто даьха толамаш дикка дале а. йолаш я паччахьалкхен план кхоачаш ца еш йола заводий, фабрикий, кхыча организацей коллективаш. Ях бетта баьча балха итогаш йича 25 коллектив кхоачашъяьцар продукцена реализаци яра план. из бахьан долаш д1а ца йохьийташ йиса кийча продукци 2900 эзар сома мах я. 45 предприяте планах лаьрх1ачул лохъеннай къахьегама оасарле. Дукхача предприятеша кхоачашъяьцац арахецача продукцега д1абоал мих лохбара задани, из бахьан долаш паччахьалкхена пайда боаа план кхоачашъянна цар. Укх д1ахеваьча ах шера паччахьалкхена т1о ца душ йисай 8,7 миллион кирпичи, 8.1 эзар кубически метр аьшкабетон, 650 тонн мехкдаьтта аппаратура, 10 эзар кубически метр херх кьекха хьу, ишта кхы дукха халкъа боахама ч1оаг1а эша продукци.

Керттера терким т1абахийта безаш да укх тайпара г1улакхаш: дукхача предприятеша продукцена реализаци яра ах шера план кхоачашъяьй, х1аьта цар соазна хьалхарча ях бетта хийначул ц1ехаг1а арахийцай палевни товарни продукци. Царех я хьуйбоахама управлене, кхачан промышленноста Министерства «Грозвино» объединене предприятеш.

Укх к1ала оаха кепатехача т1ехьаюсача предприятей списка юкъе я дукхача хана дешз паччахьалкхен план кхоачаш ца еш йола коллективаш. Цу предприятей директорий, партийни организацей секретарий тайпаш ц1ераш дукхаза кепатехай газета оаг1онаш т1а. Х1аьта царех укх кха йараш дукха сагота бац. Цар кулгалдеча предприятешка дукха кхоачамбоапараш хиларах ача критика.

Предприятеш т1ехьа да йисийтара дешх х1ама дац промышленни г1ишлони материалий управлене (начальник Н. И. Кашлинский), хьунбоахама (начальник В. Г. Колотушкин), бытови г1улакхаш даре министерства (министр Г. И. Яндараев), кхыча организацешна.

Ях предприяте, цу даькъе Ермоловски хьун х1амаш еча комбината, дукха комбината, Грозненски трикотажни кондитерски фабрикаша, Гудермесски горпищекомбината, «Ачалуки» яхача минеральни хий дешо завода июнь бетта доаха толамаш лохдир. из бахьан долаш кхоачашъяьнзар цар ах шера план.

Республика промышленносто д1ададаьх пятилетка кхоалаг1а шера шоллаг1а ах шу. Из ч1оаг1а лоарх1аме ха а т1аьйпа социалистически декхараш кхоачашдара лоаттабеча къовсаме. Дахка царгдоаланаш да еррига предприятей болхлой собранешка, отраслеви активашка хьалхарча ах шера баьча балха итогаш еага. 1968-ча шера т1аьйпа социалистически декхарши паччахьалкхен плани кхоачашъяра чуйра ресерваех дикагг1а пайда эцара да мел дезар дац. Дукхача предприятеша т1ахьалехьа кхоачашдалх шера т1аьйпа хиъни социалистически декхараш. Болхлой собранешка дайна а тийца керда декхараш т1ахьа декханийта я уж предприятеш.

Керда декхараш т1ахьа керттера теркам т1абахийта безаш да производства эффективность лакхъяра деша, къахьегама оасарле даккъяра. 1илман лараш т1а къахьегам в1аштт1ехьбаккхара, производства культура, эстетика, арахецача продукце дикал лакхъяра, производственни фондаш пайдаехи бизан пайде эцара, материальни, къахьегамн, ахчан ресурсаш кхоамбара.

Еррига министерстваша, ведомствоша, предприятеша, обществонносто беррига шоай низ т1абахийта еррига тороаш оарцаг1ъяха еа пятилетка кхоалаг1а шера план хинал хьалха кхоачашъяра.

ПРОДУКЦЕНА РЕАЛИЗАЦИ ЯРА 1968-ча ШЕРА ЯХ БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШ ЦА ЯЬ ПРЕДПРИЯТЕШ

Предприятеш	Директораш	Партийни организацей секретараш	План кхоачашъяр проценташа
«Пищемаш» завод	М. А. Каримов	А. Ч. Закриев	87
Медико-инструментальни завод	С. А. Каверин	А. С. Ковченко	99
Грозненски мехкдаьтта чаккдоаха завод	Т. Г. Семенова	А. С. Живолупов	89,7
Слюдяной фабрика	П. А. Яковлев	Н. Г. Кожуховский	90,3
«Главэлектромонтаж» ГМУ мастерскеш	Ю. Ф. Нерух	Н. Г. Мерзликов	87
№ 2 йола г1ишлой - материалий комбинат	М. Г. Майнин	Н. В. Кулалаев	94
Старопромысловски кирпишк ю завод	И. К. Гуров	А. М. Остапенко	85
Малг1айкхера кирпишк ю завод	М. О. Бузуртанов	З. К. Эржепова	78
Гудермесски кирпишк ю завод	Р. М. Шавлов	М. Г. Османова	84
Назранера кирпишк ю завод	Х. Э. Бузуртанов	А. Ш. Шадыжев	56
Грозненски трикотажни фабрика	Х. Б. Котиков	З. Е. Володина	96
Назрановски трикотажни фабрика	Э. З. Кодзоев	А. Т. Тунгоев	5
Кондитерски фабрика	С. М. Куарашов	Д. Б. Коробкин	92
Гудермесски горпищекомбинат	Л. М. Темирсултанов	Г. Бакаев	98
Ассиновски консервни завод	А. Ф. Руденко	В. Н. Болотов	96
«Ачалуки» минеральни хий ду завод	С. Д. Цечоев	С. О. Акиев	73
Грозненски гормолкомбинат	В. В. Изюмова	Н. С. Пестовенко	94
«Чечингушводстрой» Аргунски ЗЖБК	Л. Г. Гуревич	Г. И. Казанцев	70
Ермоловски леспромхоз	В. П. Воронов	В. Я. Киселев	70
Ачхой-Мартана хьунбоахам	Ю. Ю. Мизиев	Л. Хумашев	96
Гудермесски горбыткомбинат	Директора г1уллакхаш кхочушду Н. И. Белоконева	С. С. Ягольницкий	95
Грозненски авторемонтни завод	А. В. Моребас	В. И. Пахомов	95
Металлотара завод	П. Е. Столяров	Е. П. Ильин	84
Ермоловски док	И. С. Назаров	Н. У. Мусхаджиев	94
Дукха комбинат	В. Г. Рогов	П. Ф. Гунько	96

Курски т1ема 25 шу дизарга

КУРСКАНА ЮХХЕ ХИННАЧА БИРСАЧА Т1ЕМ Т1А

Константин РОКОССОВСКИЙ,
Советски Союза Маршал.

1943 шу доладалар болхаш хилар Советски Эскара доккхий толамаш даьрца, уж даьрах гитлеровски г1аьрахоен мукъаьлкхар 1алаьмате йоккха моттиг. Бакъда б1аьстан шкъе моастаг1а т1а-т1а ч1оаг1лаг1а дукьаде е хьалар шьайолча моттиганна толам а бенекхаш контрнаступленей а еш.

Курски доагаме Советски Эскара наступлени ираш хьалдар аьхатаара д1аьутача эскара фронта шкъарчи дийнна шиб ихьит чаьтбуеехьа б1аьш километраш гаьнна йола выступ. Цу моттига т1абакха бар гитлеровски командоване терках. Укхаза моастаг1чо лерх1ар 1943 шерарча ахкаи кампане керттера х1ама теха.

Евроне шоллаг1а фроне ца хиларах пайда а ийца Гитлера 1943 шера ахка доладуш советско-германски фронта гулйиъ т1ем бохалуш хиннячул шовзткъеи шиъ дивизи дукхаг1а. Дукхьаз Курска районе операцеш яра фашистана ударни группировка в1аршаг1ъелаяр 50 дивизи чу а йоаг1аш. ч1оаг1ъяра спецеташ а йолаш, вешта аьлча, цу хана Советски Эскара дукхьала т1ем бахьа деррига эскарий ихьалаг1ча дакъаз дукхаг1а. Царца 20 танкови яр танкови моторизированни. Моастаг1чун яь кит эзар йоккха топи миномети, 2,300-га кхоачаш танкаши шоаш дола йоккхий топаши. Фашистски эскарий группировка хьалловпаш долча фецарча низаца яр 2,000 т1ех т1еча самолет. Цул совг1а немецки командоване йоккха теркам оттало йора керлача т1ема техниках — «пантераш», «тиграш» яхача танкаех, «фердинанд» яхача шоаш лелача йоккхий топех, «Фокке-Вульф—190», «Хеньшель-129» яхача самолетех. Цу хана зилаача из тора за а цар к1ерамо. Масала, кхоаяткъа топи йола ела «тигра» яра танк хьалхашкара броть 150 миллиметр йолаши 88-миллиметрови йоккха топи шиъ пулемети йолаш яр.

Дагабаьла деза цу хана гитлеровски оккупаций кара Украина, Крым, Белоруссе, Прибалтика хиина хилар. Курски т1ем т1а т1ечаш толамца чакхдалар вермахта планаш Москвана юха т1алатара йоза кийча яр.

Орловска-Курски т1ем т1а лата кийчлуш гитлеровски командоване де лаьрх1ар гаьна дохадж дар. Г1улакх мишта дар аьлча, Волге фашистски эскараш дохадаро. Къилбаседа Африке ц1ензашта эшаро гитлеровски коалицеча кхерам т1ате аьр. Х1аьта Германи Сталинграде ше эшар юхадекха кийчлуш яр.

Цхьатарра массеса доагаме т1алата Гитлера х1ама мыгацар — низаш тоацар. Цулуттьа цул Ставка лаьрх1ар Советски Эскараша Курски выступ оадача моттиги х1аьа тоха. Цу выступе къилбаседенен чаллбулен фасашко моастаг1а т1аыесц цар советски дакъош латтача. Гитлеровски командоване лаьрх1ар ше пайда а ийна къилбаседени къулбехьарон къыйтарра танкашца выступе к1ал ч1оаг1а т1а а лето ю в1аьшкхе, из майнер арца выступе хиина ворд1 гаргга советски арми х1аллакье.

Т1алата болабалалехьа гитлеровски командоване доаккхийча низаца «профилактически» г1улакхаш шоай ударни группировкай тыле дара дукха каратехьаи акцеш йор брянскии курсани партизанашта дукхьаза. Цхьан лоанаш аьлча деррига а даьлар кийчьеш йола наступлени тохам болаш кийлийтара, х1ана аьлча моастаг1а лерх1ам вар т1ема лелча шийна аьтту болчахьа берзабе. Бакъда, события гитлеровски стратегана планаш уттаеш лаьрх1ача тайпара хиланзар. Фашистски эскара мыгацаар Советски эскарий ч1оаг1але йохае.

1942 шу доладуш дукьийта г1алат-т1аш теркал а даь советски Лакхехьарча Командоване 1943 шера б1аьстена т1алатара операцеш сона а аь эскаранта приказ делар стратегически оборона доала, аьнна. Эскаранта дела низ, гора, техника, эаар, хьайнар ре зериаш.

Советски командоване хоара Гитлера планаш. 1943 шера б1аьстан шьхьаьа вай разведчаша хаьра Курски доагаме, Орелен Белгородер районе артиллере, танкай, авиаце доккхий низаш гуллеш долга.

Советски Лакхехьарча Командоване ч1оаг1ъаьча планах Курски выступе районе моастаг1чоа теха керттера х1ама фолита т1алана дезаш дар Центральни Воронежски фронтий эскараш. Церна лекхавалш уттадова: активни оборона ираца моастаг1чун ударни группировкаш г1оарал доале, х1аьта цул т1ехьаг1а шерача фронте наступлени йолае.

Центральни Воронежски фронтий эскарана башха дика кийчбир моастаг1а мелла т1аг1оре а ла мотарг-йоза к1оарггаэшолачированни оборона. Шиннаа а фронта тыле Лакхехьарча Командоване Ставка гулйир Стилахь-боаха Даьлен т1ом болча оперативни гуз мел аьчул ниа болашаг1а йола стратегически резерв — инарал-полковника И. С. Конева командовани аь Степной фронт. Центральни Воронежски фронтий эскарашта лоарх1ам беллаш низ, гора, т1ема, техника т1атехар.

Тхона цоара моастаг1чо ший керттера дегоидале дукха танкаш юкъе а йолаш латарна йолга, х1аьта цул т1ехьа Курски выступ дораелга оаха в1ал-в1ашт1ехьа доаккхар эггара хьалха танкашта дукхьала оттадга 1алашдеш. Цун к1оаргал, Степной фронта керарий рубежаши Дона аьрдехьарча берда т1а г1олла кийтъаьь паччахьалкхен рубежи лаьрх1ача кхо б1аь километра кхоачар.

Курска к1ал т1алатар х1адолаже гитлеровски командоване лаьрх1а за 5 июле 1уйранна ела сахьт дальния за яр. Тхона из хьалхаг1е а хоара. Х1аьта цар хьалха тохачи х1ама ниа мелбара дукха моастаг1чо ен б1олч артиллерийски хийчоина хьалха а дальнина цу бола кийчо дукхьада оттае лаьрх1ар оаха кхоалаг1чух ах доаллаш х1а а йолаенна тхьаьн итт минут йадьхьелар из. Ях б1аь йоккха топ яр цхьатарра еттаи, ах сахьата даьккхар лерганна зов ухаш, эпицентре итт бала йолии даьтта агаш санне агар лаьтта.

— Цул т1ехьаг1а ц1аьхха деррига а тийра. Канонада дергаш къордеш долча татиня метта х1ана фу хургда хьоаг1 аьнна хетаи деррига а тийра. Цу хана командни пункте мел хиннача сатем боалаьа цхьа хаттар дар: Модела артиллери т1ом беш х1ана яц?

Б1арга са сахьатай циферблата т1а дар. Цецдоьлаш шорта лерх1ар цар минутий секундаш. Ах сахьат аьлар. Цу хана чуть тха кхийра корда кхы а шиа болашаг1а дукхьаде еага цийчое, бакъда моастаг1а ховалийташ вацар.

«Г1алат а даьнна зеаьа селла сперадаш йолаьй хьоаг1? — аьнна даьгадалар сона. Из хила йиш яц. Тхо долчахьа ваьнначеи шиен боалабаьрашна аьннари Лакхехьарча Командоване Ставке карахиннари ш1аши шийчлуш дар. Т1акхза сонах латт г1улакх?

Жеп дукха а т1ехьаг1а кхьачар. Советски эскарий оаг1онгахьа ваьннача обер-лейтенанта Ганс Франкена вай дукхьалоо кийчо дагалуицаш дийцар:

— Уж эзаьа итт минут бохьоаца дола туркаl дар. Тхо клевалар хиннача. Кхерабенна кертах толхача эскараша в1аши цеттар: т1алата кийчдур вай ла хьоаг1 е эрсий ба хьоаг1? Ротера х1аваьлар ийна тхьан ч1ана ханна тхьаь итти сиг. Тха батальонне командир майор Франк вийра... Цхьа топ ца кхоссаш стросра аьдар вац тхох. Цхьаьа воаргал душ йола кхо йоккха топ, лиъ миномет йохайир.

Уж тайпа къаьаьанни аьхьеош ховахетар. Бакъда, цу хана фу хургда хьоаг1 д1ахо кхаш тхо даг1аш тхона дазар лерача хьало Модела фу дергда. Хетаргахьа беррига боахтокаш шийна хьет1аьша па кехаи фюрерна шийца дагаволлаш хиина хургвар из прямой проводаца.

Ха д1айодар. Моастаг1а в1алла а ше ховолийташ вацар. Тха т1ехь-т1ехьа сатем бохуз. Сона гонахьа хиина оперативни эскарашта ш1ожхара бар. Фронта штаба начальник Малинин Михаил артиллерийски командан хиина Казаков Васили мара бахар шьаьхьа а х1аьаьа шоаш хо на бойзийташ.

Цу хана сахьато хьаьгийтар латтара сахьати тахьаь итт минути; т1акхха Модела юхьера а «шие ховалийтар» Цун прямаах гитлеровски эскараша вай т1ема порядкаех масса а тайпа артиллерии минометашен деттар. Оаха жон лелар тхьаьа итт минута дукьала барза дов ирра. Цу дала эзар йоккха топ а тохаш «Цитадель» яхача гитлеровски операцена юкъе оаха бохьача цхьан сахьатен шоллъаьа минутеи хуацамца д1айолаелар Курски т1ема ахерне симфони.

Атака чакхъяланзар. Бакъда дов дижанзар. Т1ом т1ехь-т1ехьа сихлуш бар. Курски выступа къилбаседен къулбехьен фасашка моастаг1а т1алатар гоятача моттигашка г1оллеи ай кхача т1ема порядкаши. Хьалха йог1ар — «тигр», «пантера» яха танкаш. Уж тьаллоацаш яр «фердинанд» яха шоаш лела йоккхий топаш. х1аьта царна т1ехьа боаг1ар г1ашлой. Атакаш цьаьннена т1ехьа шоллаг1ъяр еш йора. бакъда, уж юхаеттар ч1оаг1а дукхьала оттача вай стрелокаша, артиллеристаша, танкисташа. Моастаг1а ч1аг1йортара цар дукхьала отталора котало дикхара т1ехьашка бэогбоаппахе, т1ема гоаьал лакха хилар. Моастаг1чун танкашта дукхьала т1а а хьежаеш йоккхий топаш еттаб, минаш т1а лелхийтар. Танкашта т1ехьа боаг1а г1ашлой юха а боахаш топаш етташ х1аллакбора. Т1алатача моастаг1чоа цахадаш х1ама тохаш яр вай авиаци.

Къаьстта ч1оаг1а т1ом бар Поныри-Ольховатка яхача районе. Пахадлаш лелхача аэлваш йолча бомбаша, танкаш тачаша лаьтта эгалора. Бакъда советски т1емахой цу хьале а бохаш бацар. Поныра къилбаседагахьа лаьттача батарея цхьан расчета командир вар хьона коммунист эрс кхаьаг1а вола лейтенант Седов Константин. Моастаг1ун танкаш шин б1аь метр гаьнна йоацаш юхе яьхкача артиллеристаша дов доладир. Т1ом массехк сахьата лаьттар. Шийттаннача йоккхийча топаш т1ана басар хьаьгадар. хиннача чоапашеа в1аьйбаьтаров т1ехахой легабора, х1аьта а шоай моттигаш йиташ цар. Дукхьал цхьан хийнаьха Седова расчето х1аллакйир барх1 танки б1аь гаргга фашисти.

Дукхьале ен бола хала т1ом масселк ден-буса хилар. 12 июль т1аккхоачаш Центральни фронта участке моастаг1а низза соцайир. Фашисташта 1алаьмате доахта же а хилар х1аьта т1алата йиш йоацача а цхььчар. Оаха лаьрх1ар хила а хилар.

Къулбехьенгахьара Курска т1алатаи хиина моастаг1чун группировкай тоешаш а кхоачайир Прохоровка юхе Воронежски фронта эскараша низ болаш дукхьала х1ама тахар. Дунен шоллаг1ча т1ема доккхаг1а дола танкаш в1ашаг1а летар доп хилар укхаза. Шинна а оаг1онгахьара цига летаж яь 1500 гаргга танк.

Цу хана советски эскараш цхьаькха оперативни ший ца йолийташ Орловски доагаме т1аг1ертта юха т1алата йоладелар. Цхьа ха аьлча юха т1алата болабелар Харьковски доагаме а. Цхьатарра т1алаташ дар Малхбузен, Брянски, Воронежски, Степной фронтий дакъоша. Т1ема стратегически фронт ч1оаг1а лаккъдаро, Советски эскараш т1алаташ 1алаьмате ч1оаг1а шерзаларо нораг1а ваьнхар моастаг1а. Х1ана цул берригга низ т1аберзабаь бар фунтаг1а даь а Советски Эскар низ болаш т1алатар сецадара. Бакъда даьхлаш хьинар делаш т1алатарна Советски эскараша моастаг1чун из уйла а йохайир.

Пхелаг1ча августа оаха хьаваьдар Орели Белгороди. Москве эггара хьалха салют делар сийнола котало якхаьа. 23 августа Советски эскараша мукъаьлъяхар Харьков. Курска к1ал юхат1алатара аьккхача котало-нах хилар Великие Лукера даьнна Таманяски ах г1айнета кхоачаш йолча йоккхача фронте Советски т1ема низам деррига а т1алатанга.

Курски т1ем т1а баь т1ом 50 ден б1аьхбелар, царех х1арадар советски т1емахой беррига а турпалалгойташи майрех хилаво хьа а дуьзаш. Моастаг1чоа доккха эе дир. Укхаза т1ема юкъе моастаг1чо йоаллае йийзача 70 дивизех 30 х1аллакъаь хилар.

Советски стратеге «оазонностех» гитлеровски пропаганда хьабаь хиннаа фаьлг байра немецко-фашистски эскараш лаккхий т1алатар чакх ца доалаш хилача. Вай эскараша хьалхаехьар 1ай а ахкай а гонга т1алата хоаш хилар. Вермахта т1алатара стратеги йоаза а йийгар.

Курска к1ал Советски Эскар истоорически котлалар дуьен халкъашта юкъера йоккха доарх1ам болаш дар. Цо йерригача дуьенна х1ахьекхар советски гераз низаца гитлеровски эскара бохь бийна хилар. х1аьта фашистски Германи х1алакх хиланза эг1оаьаьча кхоачаьаьга. Курски т1ом чакхбаларо дикка аттача даьккхар англо-американски эскараш Итале 1охоссаьга. «Цитадель» яха операци чакх ца йолаш йисарна кхы а прелар фашистски Германеча цун союзникашта юкъера г1удлакхаш немецки хадаьа т1ема оаьле де хилар ч1оаг1лелар.

Исторе буржуазни фальсификатораш. Курски т1ема доарх1ам к1езигбе доаш из гарбе г1ерт Средиземни форда бассейне англо-американски эскараша аьча операцеех къаьстта аьлча Сицилия яха г1айре хьалацаеах. Гуш да из дика ца доаг1ала. Хоаш ма хилара из десант юхатохаш фашистски паччахьалкхений блока оаг1онгахьара даьккъа лоаммаш 11 дивизи мара яцар. Х1аьта Курска юхе баьча т1ема гитлеровски командоване зов деча 70 дивизи лийта езача кхоачайир.

Курска к1ал немций ч1оаг1а боабабоа т1ехьа гитлеровски г1аьрахоех Крым, Украина, Белоруссе... мукъадьккха йода дукха йоккха операцеш йир.

(АПН).

УКХ СУРТА Т1А шоана гур «Малгобекнефть» мехкдаьтта промыслови управлене к1оарга разведочни буруш тохара контора конторера буруш детта Акбиев 1аьла ва. Графикал 53 де хьалха аьннай из керте волча бригада коллектив. Х1ана № 901 йолча скважине буруш тохаш ва 1аьла шен бригадица. Цу скважина проектни к1оарг1ал — 6.000 метр. Х1ара дешна йола балха задани т1еххкхоачйешъо. Х1аьта ханал дикха хьалха проектни к1оаргаалга кхача дерх1 буруш деттараша.

А. Харсиева сурт.

Советски Конституце 50 шу дизарга

КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕМОКРАТИ

В. ВАСИЛЬЕВ,
юридически 1илмай кандидат

Шовзткъе итт шу хьалхаг1а эггара хьалхара Советски Конституци т1аийцар Советий V Ерригроссийски съезда.

...1918 шу дар. Къоначa Советий Республикана хала ха яр из. Интервентийи б1ай гвардейски полчишаи наступлени д1аккхийтар эсерий, меньшевикий, буржуазни партеех юхебисарий контрреволюционни мятежехи тийшача балхехи. Юрташка Советски правительства продовольственни политика б1ехбеш, совдола ялташ х1алечкъалеш кулакаш бар, болхлойи къахьегача ахархойи 1алдала мопалла садукъаргда ахаш кхерам т1а а тувсаш.

Бекъонна ниттa йолча хана гулбелар Москве, Доккхача театре Советий V Еррнгроссийски съезд. Шин заседанеш юкъаг1ъяха лийзар цуьн д1айолаелар аьрдехьарча эсерий контрреволюционни мятеж, х1аьта цукна бола хоам хилар цар германски посол Мирбах провокаце дукхьа верак. Съезда большевистски делегаташ мятеж сихха хоалийбоалаши то1аеча дакъа лоацаш бар. Болх юха д1абола а баь, Советий съездо 1918 шера 10 июле ч1оаг1дир Российски Социалистически Федеративни Советски Республика Конституци, дуьнен т1а эггара хьалхара социалистически паччахьалкхен Конституци.

Цу документа х1ара статья т1ара холуш да классови къовсамаш кхехкаденна хилар. Цун х1ара муг1аро теша ду болхлой классов къег1а бохча ахархошеи д1алолаьь сийлахь доккха г1улакх котдаргхиларах, царех х1араиена т1ехьашка—доацача хана йоккхий социальни проблемаш къовстае хайнача революцена карег1дьаьна доккхий х1амаш. «Дунен т1а хиннадац вай дар санна дола конституцеш, — аьнна В. И. Ленина. — Цу т1а д1аязьйаьй мехка чухьарча а, ишта деррига дуьен т1арча а эксплуататорашта дукьаларча къовсамен пролетарски дазмаш в1ашт1ехь лахарен опыт» (Соч. бийза гулдаш, т. 37 оаг1, 147).

Эггара хьалхарча Советски Конституце истори йоккха дувзаденна да В. И. Ленина ц1ерица. Цо аьлча а Советий Еррнгроссийски III съездо 1918 шера январе ч1оаг1ъаьча Конституце пхьоалаг1а раздел а хиина ше йолча тайпара цунна юкъеяхаш йола «Къахьегамхойи эксплуатацена т1алаттача халкъен бокъоний Декларацешо». В. И. Ленин вар хадман йола Керттерча закона проект кийчъяра в1ашаг1ъелача РКП(б) ЦК комиссе председатель. Шьяра къоастадуш оттаьча Конституце формулировкаш чулаьцаш ч1ира т1а оттара хьалхара социалистически паччахьалкхен Конституци.

Вай Даьхен халкъаш Советски Социалистически Республикай Союз а аь шоай доаме в1ашаг1тохачула т1ехьаг1а т1ейцар СССР хьалхара ч1оаг1дар дола 1924 шера Советски Конституци. Вай мехка социализм котъяллар закончача ч1оаг1дар 1936 шерарча СССР Конституце. Цунга хьежжа оттаьь союзни автономни республикай конституцеш. 1936 шерарча Керттерча законоца социализма экономически базисана нийсъеш в1ашт1ехьъяьккхар политически надстройка. Вай обществе дег1ахара кхыча ханашка хьежжа лелча цу деррига документашка шьаьргуш а эггара хьалха 1918 шерарча Конституце ч1оаг1ъяь, бокъонна болча демократе лардера ленински принципаш.

Вайна цхьа моллаг1а дола исторически памятник хиина 1ац болхлойи ахархойи республика эггара хьалхара Конституци. Цунах гу вайна кердача б1аьшерело гена сердал, социализма йихаза массашьен кот а йолаш чакхбаьнача, из бахьан долаш даьггача къовсаш сийрда яла а хиина делла лотаенна сердал. Цу документо кор топ тахан дешаши юха маьрзеши, юххьанцара вай г1аваш тахан кара г1аупдача х1амашна аййслеш вай долча хана ц1аьхха а кхы ц1аьхха а дог теш вай сийлахь-доккхача лерх1ачунга — коммунизмага вай дугаш бола ленински парте ниъкъ хьажош лерг1ео хиларах.

Октябрь котбаьннача хьалхарча беттаашка т1аийна хиина Советски 1аьдала декреташ шийна чулаьцача кенара за 1918 шера Конституце ч1оаг1дир лаьттанна хиина частни доалаье х1аьккхар. Деррига хьалкъа юкъара, къаман доалахьа да аьнна д1аккхайкадир Советски 1аьдало деррига лаьтташ, хьунаш, лаьттан кхаш. Фабрикаш, заводаш, рудникаш, машинаш, производства кхыйола средстваш транспорти бокъонна Советски Болхлой-Ахархой Республика доалахьа яхаргахьа боаккха эггара хьалхара г1а санна бакъдеш дар болхлой т1ахьежалахи халкъа йоалана Лакхерча советаха лела закон «эксплуататорашта къахьегамхоша йоал дезга 1адаш хьуьа». Паччахьалкхено" лерх1ар сага эксплуатаци епа х1адаккхар за аьнна д1аккхайкадир исторе чухь эггара хьалха.

Советски 1аьдала даьха г1анаш бакъ а дар, х1аьта из бахьан долаш боахама воал дара лаьхкера моттигаш пунга а кхоачаеш, Конституце дакъпала ч1оаг1дир керлача паччахьалкхен экономически дарх.

Советски республика керттера декхар а даьрх1а Конституце д1аьккхайкадир «буржуази ц1еньаь д1аккхар, сага сага эксплуатаци еага д1аьаккхар, социализм хьалъер дукъа низ болча Еррнгроссийски Советски 1аьдала хьисапе горедний эртейн пролетариатен съег1а болча ахархойн диктатура» оттаеш хилар. Революце моастаг1ий цу сахьате унг1а болабелар керда 1аьдал антидемократически наьлаш долаш за яхаш. Лерх1а хала да. Советски къомача Республикай мотткх1аьлеш дукцаш доадаь шаьккъен каьхата мел хиннад. Х1анз а дуоц вай моастаг1аша Советски паччахьалкхеяк меттк1аьлеш, керд-керда «бакъ бахьанаш» хьалаги а дуцаш. Эггара ч1оаг1аг1а оарцаг1деьнаб США-ра — к1езигга шара боалачь б1аьхийчар дикалезнам барий кхелех шоай хьаштт1ар доча, расови дискриминаци яла даьккха тоенннаш моногополей реакционни наьгьа дукьала бараш политически т1улакханта бола бейта уж т1абахара массазара метол а хиина д1аттаьча мехкара — «Россе лелашта бола специалисташ». «Парг1атонаш ца хиларах» доала шоай к1оргадаль хабараш «бакъдеш бахьанаш» уттаду цар. Социалистически демократе капиталисташа, помещикаша шоай доалахьа заводаш, фабрикаш, лаьтташ, кепайоазуш пропаганда кхыйола средстваш хила, капитала 1аьдал юхаметтаоттаде дукха къовсам лоаттабе цу г1улакха кхача мехкашкарча буржуазеца бувзам лоаттабе йиш йоацача бахьаб яхаш. Бакъда, нигахьа санна производствашта частни доалахье а йолаш, из доалахьа шоай бе йоаллараша 1аьдал а долаш йолча буржуазни обществе парг1ато, малара аьлча, сага сага эксплуатаци яра парг1атон ма1ан долаш яле, обществени доалахье оттаьча а, х1аьта 1аьдал къахьегамхой кара долаш йолча а обществера парг1ато саг эксплуатацех мукъавалара ма1ан долаш я. Абстрактни парг1ато хулаш яц. Классови ма1ан долаш я из массаза а. Бокъонна йола парг1атонах д1аьйдаь дьесса хабараш а дуцаш, буржуазе цу тайпара хьаькъаца ах 1ехабу, къайлахьула эксплуататорски обществе къахьегамхой парг1ато из хилар, шоай доалахьа производства средстваш йолаш бараша нийсача парг1ато хьай хьал, х1аьта цхьаькха оаг1оахьара, сат дукт1аьаргвоалаш лелаш буржуазе къахьегамхойта эксплуатаци яра йола парг1ато. Коммунисташа дукхьал оттаху хаттар: хьанна, хьан г1улакха я парг1ато? Х1аьта болхлой класса, берригача къахьегамхой хьаштташта из къоьсте а ду.

Буржуазни идеологаша мел ч1оаг1а къаьхере а, цар в1ашт1ехьаьргвани пролетариата диктатура — из шерра, дукхача наьхен нийсен йола демократи, къахьегамхошта, вешта аьлча дукха а дукхаг1ча хьалкъа йола парг1ато хилар хариде.

Пролетариата диктатура лакхера принцип — болхлой класси ахархойи цхьоаг1о. Социалистически паччахьалкхен 1аьдал оаттаду къахьегача халкъех баьннача миллионашъ болча къахьегамхоша хьалхие болхлой классага а йолаш, кулгалдарен лостам теларен влияни коммунистически парте а еш.

Сийлахь - боккхача Октябре хьахеззача 1аьдала демократизм из ира чакхъяккхар, болхлой классен къахьегача ахархои политически цхьоаг1о хьахьоккхар хилар болхлой, салтий, ахархой депутатий Советаш в1ашаг1йоххарех. Керда 1аьдал из лийзарашта доп а душ. В. И. Ленина 1919 шера декабре аьхаа: «Т1ема ха санна йолча халача хана, б1аьшераша лаьттача, малхбузеневропейски сага оамалашта юкъе даькхача

(Йистеделар 4-г1ча оаг1о т1а).

«СЕРДАЛО»
3-г1а оаг1. 9 июнь 1968 шу.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

СССР АРАХЬАРЧА ПОЛИТИКА ТОЛАМ

Сихдаь тера хьалогта соцалар лу-хьа, аламне ядерни герза тIеза кхе-рама кIалхаръяккхар лухьа лоттабе-ча къовсаме рубеж яьккхий. 1-чу июле дунен столица — Москве, Лондоне, Вашингтоне, — кулгаш яззара чIоаг-гIа деадеш тьахийллар ядерни герз доаржа ца дарах лола Договор.

Советски арахьарча политика из керда боккха толам — Советски Союзо дукхача шерашка хьийгача а кхьача социалистически мехкашеи машар безача пачхахьалкхенашеи хьаллаьцача а кьин итогаш. Машара ноастагIий договор кийчдара иоай хурдаь пошкъарле а гIийртабоплаше-хьа а, из массана раьза а хиина къо-Iалдие 95 пачхахьалкхен викалаша — ООН членаша.

ХIанзале а договорах хьакхийтай 60 совгIа пачхахьалкхе. 3 июле ше дьамаьл дени КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева белгалдаьк-кхача тайпара, хIана деккхар сенах латт аьлча, из латт, ерригача пачха-хьалкхенаша цу доархIамеча докумен-та кIал кулгаш яззарах а Договорага тер ма лу сихагIа иза болийтари ма-шарах прогрессан болча пайдана иза боах бе доладалийтари лухьа даиаддар мел доацар даьз а.

Дунен шеррача общественносто чIоаггIа раьза хиина тIейийцар кулгаш таде договор хьадендача дийнахьа Со-ветски Союзо машар чIоагIбара тIаер-даль цхьаькха керда лоархIаме ини-циатива кхайкаар. Гера дIадаккхарах долча гIулакхий хьакъехьа переговор-раш йолалица яргъ ца хилар дуьнен йолча, гера доаржа ца дарах долча Договора положенеш хьалхале а ле-лаеш. Советски правительства ерри-гача правительствашка меморандум кхьийтай сихдаь гера хьадегта сона-харак гера дIадаккхаран саттота чакх-дахаиза дарглоацача пхьадолча хьал-дача гIулакхий хьакъехьа.

ДукхагIаболча арахьарча полити-чески наблюдателаша дикача оагIора-хьара белгалдоах. Советски Союзо чакхваха могадеча гIулакхашта юкъе ядерни гера юкъалоккхийта дехкар, ядерни гера хьадегта сецалар, цу палоса кIеаигъара дIаяхари, стратеги-чески гера дIаккхачадеш йола дре-стваш юхесари дIахо кIеаигъари салина дола лоархIамех саттотен дараш а хилар.

Социалистически мехкашка лении-ски арахьара политика деррагIа чакх-йоахилга саина а лаьрхIа тIайийцай керда советски болгарски газете, кхерача тIема кхерам дIабаккхара, дунен халкъашта юкъера кхоткам оIаьаийара тIевзлаль. халкъашта юкъерча машарен хоттагIален поли-тика а.» «Нойес Дойчланд» яхача бер-лински газето белгалдоаких, гера дIа-даккхарах йола керда предложенеш дуккьал Советски Союзагара йоагIир-та цхьа бахьан эладаш ца хилар. хIана аьлча из за ше даьккхача укх 50 шеро чакхйоахаш хьиена машара политиха бокъонаш ше дIахо хьоеш хи-лар.

Кхьметтал дукхагIа дола буржуази газеташ а мукIарал ца дича лаъаш советски предложенеш боккхача лоар-хIаме хилара. «Машара йола керда дегдоахийла» и йоах пахех «Канберра таймс» яхача австралийски газето. «Эйдж» яхача газето белгалдоаких, Советски Союзо ксихдаь ядерни гера хьадегта дIадода IалальмаIе дукха ах-ча кIеаигъарга бола эпикъ лехаш хи-лар». «Торонто телеграм» яхача ка-надски газето къьасто белгалдоаких, ядерни гера сихдаь хьадегта корта а болаш теттара сонадe гIортар — иа ийеса бахкха гIа ба ядерни гера доаржа ца дара хьакъехьарча Догово-ра кулгаш яллара чIаххьа» яхаш.

Цхьабакъда, дунен халкъашта юкъера кхехкан кIельбара чоастагIа-ша шоай гера IовиллаIеш. Цуина те-ма зу, белгала аьлча, кердача со-ветски инициатива хоарxIам лохбе гIортача цхьадолча американски газе-таша изераша. Масала, Нью-Йорк таймс» тоам бу, тера дIадаккхарах йола советски предложенеш Iомабет ба американски специалисташ» яхаш. Цхьабакъда, йоах дIахо, царна «бIар-таган таьода йола предложени». Цун-на цхьана газете баккха шек а доаиаш

хьалхайкхьаду, «американски хьакъ-машха бола йах раьза бап химически бактериологически герз пайда эша йиш хург йоалаш делхаш йола пред-ложени юаца».

ФРАНЦИ: ПРОБЛЕМАШ КЪОАСТАЛЬ ЯЬННАЦ

Дикар Францерча хоржамий тама. Къамаи собране керда состав хержай. Обозревателаша белгалдаьд парла-ментера 70 процент гарга моттигаш кхаьчача «Республика гадоаккха со-юз» яхача правительствении коалице толам балара бахьанаш. хIаьта хIана правительства хIадо лелаергйолча по-литиках сакхуши язу.

Цу даьсе обозревателаша белгал-доаких, правительствении коалицега кхаьча моттигаш аьттехьа а цуина тIехьа хиинача голосашка тьежка па хилар. ЛаьрхIал, хIара хержача деле-гата коммуниста тIехьа юкъера лаьр-хIача 135 эзар харжархоча, хIаьта «Республика гадоаккхача союза» де-путата тIехьа пхеза кIеаигагIа кхадж тоеса хилар. Цхьатарарча боараме хоржамаш деш хиича Къамаи собране хургвар, хIана 34 чара воанача мет-те, 90 совгIа депутат-коммунист. Хор-жамий система дийсхо йоалаш хилар — хоржамашка правительства толам балара бахьанех ца!.

Цхьабакъда, аьттехьарча толама кертера фактар—хIаьта массане а из бакъ а лу—сенах латт аьлча, из латт, анархически неотроцкистски толка «культральттехьарча» элементаша даь-ча къамаьлех правительства шийна болча аьттоина мьыарлоица пайда ий-ца хиларах. Уж элементаш «комму-нисташ» ба аьнна хьа а кхайкаль, «коммунистически кхерам» тIабес-саб, «гражданскии тIом» хилар кхе-рам ба яхаш меттаIаьлеш ара а доа-хаш правительства вIашттIехьдаьлар шеко йолаш киина цхьабола харжар-хой шоашта тIехьабаха. Цул совгIа, сунаьлар, правительства вIашагIъех-кача «граждански гIулакхий комите-таша» сатеи тешаиа боабеш бала пIур юкъе а бахкаш дIий мехкалеш йола ловнаш вIашкалайта хилара те-мал деи йола факташ.

Францера парламентски хоржамаш хови ма дарра, хачат хьалха чакх-яьхар. Майски событешта жоп луш правительства юххера духьалдаьккха гIулакх дар из. ХIаьта хIана, хоржа-маш чакхдаьиначул тIехьагIа, белгал-даккха деагIа. Францера шт чилли-ие сагIга забастовка хьочайта йола пIенхайттара событеш дIахо къоас-тайрга тьелаш латташ хилар. «Май-ски кризисо дIаккхайкаль негалатта-деш голосеме меллагIча турача дIа-лаьнналар», — белгалдоаких «Франс суар» яхача француски газето. Анг-лийски «Таймсо» хьахойт, «нагахьа саина керда кризис дьоарг из хиларах тог тайпа хила правительства безам бале, системана шийна чухьа доккхий хувшамаш хила деларга» яхаш.

3 июле хиинача правительства ва-селане де Голла хьакхайкадир, хоржа-маш чакхдьиначул «IехьагIара ла «халем хондамболлашн» хургхилар. Белгала, хьабе боух боацарий ах миллионии вецар да мохка. Мьехаш лаххарен инфляции проблемана лу-хьаьотта энаргьа правительства. Дукххача обозревателаша белгалдоах-кхачох, экономически халонаш хIав-жарча Фралие къахьегамхой чатах къоастаара «традиционни» способ хIана юкъейоалаIийча хIама хула та-хаш а, хIана аьлча, мал деношка ва-рагIаьнвараш дIахо а хьаллоттаде чIоаггIа лаьрхIа я боллой класс.

Митта шенхайттача минута Фран-цузски коммунистически парте йиза кхетабу мехка хьалхайкара, бехкето-ихам. Ший заявлене тIа ФРК Полит-бюрос белгалдаьккхад, «хьаьдан хIана кхетам тIабессаи йола гIойленч-ши демократически паргIатонаш мет-тахьа лоаттаелга къахьегамхошеи дукххача адамашеи чакхдоаха гIула-кхаш ицхьан барташ хиларах тийша да. Хоржамий халарча туре Компар-те кандидаташка кхаьчача 4,5 мил-лион голосах кег гIортелга а еш, къа-мал собране чIоагIеи чутIахьеи бола

халкъа, цун хьаштий, цо дIадехарий, цун паргIатоний, цо йиэача бокъона-гIа доглоахарий гадоахараш а болаш чакхбарба депутаташ коммунисташ.

АНГЛИ — КРИЗИСА БОЖ-МОРЗАГIАМА ЮКЪЕ

Эгтара кьиагIа йолча финансови кризиса бож-моргагIина юкъе баьлл кхъанагIа бола капиталистически мохк — Англи. ДIадахача шера стер-лингий фунта девальваци ба йоллаше-хьа а, лоархIамга диллача шоллагIа долча цу дунен капиталистически валютагара хьал хIанз а меттахьа доа-цаш за. Фунта курс дахи меттахьа юлаш а вIакахача кIирагIа пертитал массехказа лоххьеча а хиинай, хIаьта юшои делача валютаи запасаш юхакъовла из могаш кIезиглуш латт. «Iалальмате кхерамеча хьал чIа я, — белгалдоаких «Файнэншл таймс», яхача газето, — мехка экономикан».

Англе массалара а экономически халонаш — ерригача капиталистиче-ски система юкъарча кризисах хьа-хиинар. Капитализма лораштa дарба дулургдаш цун органически эйпашта. Цхьабакъда, цар шоай тур цу дарба дулургдаланача даллара бала болалой класса качболла гIерташ. Дукхьал из маIан долаш яр дIалахе шу чакх-доаллаш стерлингий фунта ба де-вальваци. Цу хана деиз дIабахача укх массехи бетта халкъе валадеча 5.000 совгIача тайпара долча товарий мах-хаш лаккдеиах.

Шоай материальни тера тIахарпа английски болхлошка машар байтар дукхьа, предпринимателаша правитель-ства новкъостаица обширнай палате чакхдаьккхай болхлошта духьалара драконовски законопроект. Берхача закона тийхкад правительства етта-бьча боарамал тIехдаьккха къахье-гамхошта алапе лаьхдолга. Къахье-гамхой алапеш лаккдайта гIерташ йолча профсоюзий кулгалхошта дока-кхий гIолаш летт е набахта чубехк.

Англе истори чухь шаьхха а хи-лаиза долча болхлошта духьаларча цу закона духкха английски къахьегам-хой эгIазбигаб. Иэоиа гу, шоай вахара боарам лохбара чотах капиталис-таши спекулянташи бIаьхий миитa хул. Цу хьакъехьа — геттара зика тиц тIайзаь кепитхха оралхача 1968 шера хьалхерча кварталерча английски компаней пайдах йолча хьинеша. «Файнэншл таймс» бена лоамагIа, уж пайдаь 8.3 процент лакхдеинад соахкарча цу ханаца ийцача хIаьта из долла хIана тьабе боли боаца мах укх тIеххьарча 30 шера шаьхха ца хиинача тайпара ду-кха мехка белгалбаьинача хаина ху-лаш а да.

Английски къахьегамхой хоаламболлаш духьала ба шоай вахара бо-сама монополеш тIагIертара. Драко-новски законодательстве иле а забастовкий болам шепагIа боажаш латт мехка. Ши кIира за алапи лаккдолга гIалелаш болча 300 эзар машинпаь-къахоча забастовка ш латта. Дича вIаштIехьаьиаккхал кхотабенпаь бо-лаш чакхъяьлар шоай къахьегамах маIача иаьхаиза шийса чал дулла тIалехаш хиннача. «Форда» заводаш-карча кхалнаьха болхлой забастовка.

Английски буржуази хоаехетть попагIаьниили чекха чухьара тьал кхочиаладарах. Цхьа бахьан хьоаш лар «Файнэншл таймс» «Таймс» яха газеташ а хIаьта иитта «Экономист» яхи журнал а саина йолча доалдеча гIезарий органаша мехка чухьара потреблени дIахо шхасалта. эгтара къаьагIча боарам тIа а дахка алапи соцадела, забастовкай бо-лаьиара къовсам чIоагIбелга правительствагара дIалеташ хилар. «Файнэншл таймс» правительствоца вы-говор тьй даиза ца а йолаш цо «Форда» кхалнаха болхлоша яхар дарах, хIаьта из чIоаггIа духьала да мел даь а машинаькъахоша яхар дара.

Цу долача хIамаша сакхуйт пред-принимательшпара къовсам дIахо ар-дургхиларах, английски капитализма кризис дIахо шоаргдургхиларах.

Г. ШИШКИН,
С. ИВАНОВ.
(ТАСС).

ЦхьоалагIча классера деш тIех ди-ка деши хьаеиай Митрошкина Эм-ма. Укх шера дото медалаца чакхьяк-кхар цо юкъера школа. ХIанз Эмма кийчлуш я Грозненски нефтяной ин-ституте экзаменаш дIаяла. Лераiар кхочашхалда, эь, Эмма.

Я. Цуева сурт.

Даьхенна — шортта дулх

Сунженски района XIX-ча парт-съезда цIерагIча колхоза хьайбаш лелалераша йоккха къахьегама котало яьккхай. Дукхха тIеккхоа-чашъяьй цар пачхахьалкхенга дулх доаккара шера плаи. Нагахьа саина укх шера пачхахьалкхенга йохка делаи дергиза дулх 5,8 эзар центнер хиинаде, хIалале из плаи 147 процент кхоачашъяьй боаха-мо.

Дика опыт Iоалай фермий къа-хьегамхоша. ВIаьсти йоалаше а лоамаи даьгIелашка ихаба дахий-тар укхаза ши эзар кагий бежан. Царга хьаьнаи ба шоай гIулакх ди-ка йоаза хьайбаш лелалерaш Ха-чукаев Салаудии, Атаев Iалаудии, Кориев Султан, Лабазанов Юнус, кхыбараш. ХIадахача шера а уж бар лоам дахийта довиа доажа-деш.

Воахана наркъ дергIа йоакхо ю. Царна мел эшар долаш ба уж.

В. МЕЛИКОВ.

Тайжача океана йоккхийча кIоар-галашкарча чкъьарий ресурсех пай-да ийбара проблема къоастаара болх ка мьыала я юлаш чакхбоах чкъа-рий боахами Тихоокеански Iилма-тоххама институте Iилмахоша.

Дукха ха йоацаш Владивостоке мьакхьчал бIаь бетта форда тIа лийна дьшка «Сескар» яха тохха-мий кема. Экспедице Курильски гIайренашта юххе 450—500 метр кIоаргача гучаьккхай эгтара доа-кхагIа йола Тайжача океанов оку-

нош (1 метрега 20 сантиметрега кхочаш дIоахал а 20 килограммига кхоачаш дозал а долаш дола) — ни-тронигераш гуладена моттиг. гу-чаьккхай иитта охотски селдхаша Iа доаха район а.

Сурта тIа: экспедице начальник вола биологически Iилмий кандидат Н. Н. Новиков техник Н. П. Ружни-ковца боаха рейсе бахачара бена ни-тронигер тохкаш.

Н. Назаров сурт.
ТАСС фотохроника.

ЗУЛАМАШЦА КЪУВСАШ

Милице старшина Хакимов Iумар-пашаца ше Советски Эскаре гIуллакх даь марваьлe а милице Заводской райотделе милиционералла балха ве-ра. Цун сатем боацча самалга хьеж-жа бар милиционера болх.

Iомаргъа вай из гIуллакх дей хиинача эскара даьъера цунна ен-на гIуллакх дара характеристика:

...Ший гIулакхерэ декхараш тешаме кхоачашдеш хиинав, гIулакх деча юкъагIа 30-за баркал кхай-кадаьд, «Советски Эскара отличник» яха значок енай. Даим личаи со-става йоакхо еш ва, парна эшараш, цар дIадехараш теркалдеш ва. Лични состава юкъе де доагIа а доагIаш сий деш ва. ХIаьта эскаре рота стар-шина а хиинав из.

Из цун гIулакх дара характери-стиках доккха доашa цхьа дакъа мара дац.

Ах цу мара даккхамар Хакимова милиционералла бели бели. хIаьта зуламашцарча къовсама юххьанцара дола ха маьхала а йоалаш чакх а яьккхар по. Из поста тIа е патруле хиннача хьалт долча моттиге Iа-лашхулав йиза порядок. Хулиганал деладе безам барар сяха а хоалар боллаш а лертIабоахар по. Цкъа втта ца Iеш майра духьала чатта вийзав цун зуламхошта, цхьабакъ-да, из массе а хана кетарлав.

Оперативни балхаца чIоагIа безам

болаш вар Хакимов, хIаьта из ра-отдела кулгалхошта деррий герз а дар: цунга бехктехкIоагIа бола йола дулга лаьрхIар — из участкови уполномоченелла вахийтар.

Ший гIулакхера болх геттара дукха боллашехьа а Хакимова кхачалдар а йоалаш йистельккхар сий-рийнарча юкъерча школа 11 класс.

Чоалхане участок яр Хакимовга кхаьчар — вокзалан базаран тIайол-ха города юкъметтигерча дакъера улицаш я уж. Юххьанца атта дацар къопача участкови уполномоченена цига болх бе. Цунга Iалашъе дIаен-нача территоре тIа участкови упол-номоченни духха ха хьалла вена вIалла а воацаш хиинав. хIаьта об-щественностацара болх дика юкъагIбита а хиинай цига. Цухуха юххьанцарча юкъагIа зуламцар къовсам ца цхьаь лоаттабе бийзаб цун.

Цу участке бала иах юххьанца мекбувлаш бар милице старшинас тIалоадаьча гIулакха ка яргхила-рах. ХIаьта общественноста пов-къостал доацаш духха хIана зуларг а мича дар. Цухуха опыт йолча шийца цхьана бола бечаргара цхьа хийха ца Iеш дийхар тьехамашца шийна новкъостал делга, хIаьта пар кьонача участкови уполномоченне дехар теркал ца деш а хитацар. Цар кунна новкъостал дин халкъа дру-жинашпара бувзам чIоагIбе. Iумар-

пашас кхетадаь вертталар—бокъо-ний порядок отте ше гIертинга вахa бIаргагургхилари цар шийна цу гIу-лакха новкъостал дергхилари дар, хIаьта из шитта хила а хилар. ХIана майрача, бокъонаш телхаерашца хоа-лай йоллаш бола къовсам лоаттабеча участкови уполномоченнена чIоагIа раьза а болаш новкъоостал лоаттаду дукхача граждаиаша, къьастта а дружинникаша.

Милице Заводской отделенера об-щественни порядок лорара мини-стерстве кхаьчай общественни поря-док телхаерашцарча къовсама балха тIа дика хьокхамаш хиларах Хакимо-ва эпсара цIи ялар йола преданс-дени, хIаьта 1968 шера апре-ле цунна дIамагIча лейтенанта цIи а енай.

Ший милицейски говзал деши ди-кагIа толеш хьанагIа милице дIа-магIа вола лейтенант Хакимов Iумар-паша. Дукха знанеш эш милицейски балха, хIаьта Хакимов ше Iемадаь-рех кхоачам хиина Iеш а вац.

ХIанз педагогически институте хиша вахa экзамен дла кийчлуш ва милице оIамагIа вола лейтенант Ха-кимов Iумарпаша, хIаьта цо ше дер-хIар кхоачаш а дергда.

Т. ЖИХАРЕВА,
Нохч-ГIалгIай АССР МООП по-литико-массови болхa бола ин-структор.

СалаIа, сакъерда

Вай республикерча тхьаь итт эзар совгIа бодхлоче. гIулакхерча саго, колхозхочо укх шера санато-реика, салаIара шIеношка дарбаш а дааь, са а леIаз. Царех ахвешка льготни путевкаш кхаьчай. Цхьа эзари ах эзари саго дакъа лаьцад Союзе гIолла йIаьхкхача хапашка ту-ристски маькъаш деча, кхо бIаь саг доазол дехьарча туристски путев-каех ваха вехав, пйс эзар саг вай рес-публика хозачеи белгалъьинкачеи моттигашка хиннав.

ДIахо а чакхоахаш латт салаIаш балаш шерара дола гIулакхаш. Го-родал арахьарча «Лоаман хьаст», «НоттагIал» яхача пионерски лаге-рий территореш тIа шишазa кий-пахьеи шишша хIиргIен салоIаш хадданза эзар герга сат хургва. Уж моттигаш укх шера болх бей хургъа.

Облсовпрофа кара а йоалаш болх бей а ши бIаь моттиг йола ши са-

натори-профилактори. Серноводск курорте пансионат хьаьъьий хьун боахама управлене.

Шоай коллективашка ахкан хана Каспийски Iаьржачеи фордий бе-лий йистошкарча чьттарий лагерашка салоIийтилга вIаштIехьдоах «Ста-ргрознефть» НПУ, «Гипрогрознефть» ГрозНИИ», «СевкавНИИ», «Геофизика» треста, электромеханзавод, Ленина орден лелаеча № 7 йолча треста Грозненски монтажни управлене, «Кавэлектромонтажа», хIама гегача объединене. «Грозэнерго» предприятена, цхьайолча кхьча ор-ганизацешна.

Шоаттаденошкеи кIиранденошкеи къахьегамхоша дика салеIаш хилар вIаштIехьаьккхара республика бахамен профсоюзни организацешa хьоаллаь бола чакхбоах республика территоре тIа а цул арахьа а салаIа-ра зонаш кийчъьяа. «Грозхимнефте-строй» трест ший болхлоша са-лаIийтара Венее салаIара база хьалъе йоллениай. «Чечингосель-строй» тресто Сержень-Юрта салаIа-ра база юлл. хIанзалехьа а материа-лаш, оборудовани тIаувзаш латт цига «Гидромеханизаце» монтажни управ-лене чьтарий городок юлл гор. Грозняра Iам болча моттиге.

Грозненски дьшка-бетонни конст-рукцей завод Беноева шийй салаIа база йолча ши пIа хьалде йоллениай, цига кийчлу чаьтарий бIоваш а. Каспийски форда берда йисто салаIа-ра база хьальеш йоалл «Южмонтаж-автоматика» управлени. Хьоастачеш латт Чишке салаIара база а Чер-кесий-Балкхаройчеиен Эльбруса чIа-леи дIа-са кхуха база а вIаштIехь-еккхара доп. Энергетикий салаIара база йиллай Мехкеты яхача юрта. Хьалъеш латт автомобилисташта, гIиттаошъерашта, кхычарна йола са-лаIара базаш.

Медицински белхой профсоюза

обкомо Каспийски форда берда йи-сторча «Набрань» яхача салаIара зо-не хиви бетташка нах ахийта 300 моттиг яйцай. Грозненски химком-бинато тхьаь итт моттига лаьрхIа чаьтараш а йийла. Чишке салаIара зона а кийчъю, хIаьта Iаьржача фор-да йисторча Лазаревке 50—60 сага лаьрхIа чаьтараш а тоеха.

Республикански экскурсионни бю-рос укх шера кхоатхха эзар саг IаламвергIа, хIаьта туризмана йолча совето — шозза ахазза дукхагIа.

Облсовпрофел Грозненски горсове-тоа ерригача районашта белгальяй къахьегамхой салаIар вIаштIехьдак-кхара зонаш. хIаьта горсовета сессе цу зонашка гIийнлош хьалъешеи уж кийчъянеи план чIоагI а яй.

Дукхха а дукхагIа аламкальнех цхьана вIашагIа а беттлуш городал арахьа экскурсешка, яIак хьувкха, чарально укилга. Туризмана йолча совето 30 совгIа маршрут къоастаьяй туристашта-любителашта.

Иттаи эзараш бола вай республи-ка къахьегамхой дошпача ханашка-ра маькъаш хеи экскурсешкеи ухарг-ба. Дукха хургIа Нальчике, Тбили-се, Ереване, Баку, Севастополе, Вак-сански ьало чу, Минеральни Водай зонеча городашка бIарг теха ухарг-баш.

Хоеш ма хилара, дIахай СССР Европейски дакъе лийнна йоагIаргйола «Терек» яха экскурсионни по-езд. Цунца вахав 400 саг — респуб-лика предприятей, совхозий къахье-гамхой. Кастте вIаштIехьйоаккхаш я городашка-туристашка экскурсе хиина йоагIаргIйола поезд. Из Гроз-нера дьало Волгограде, Москве, Ле-нинграде, Киеве, Одессе, Севастопо-ле а яха Грозне юхайогIаргья.

П. ПОПОВ.

Редактора зам.
А. А. МЯКИЕВ.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Гроз-нен кIезиг-дукха церхаш а йолаш, екъа ха латтаргьа, малхбоалехьа-ра цкъарчеа аьгIа а болеш. гIал-кIа гIаьххьа хьенхаш мух хург-

ба. республике гIолла 28—33 гра-дусе Грозне 30—32 градусе йовхха хургья.

Кхоана а цу тайпара ха лат-таргьа.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО
9 июль

6.30 — Нохч-ГIалгIайчен даьттаелла-дархо (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Объявленеш. 7.00 — Москва. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Передачий программа. 7.25 — Москва. 8.25 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт. 8.45 — «Хьалхарча Советски Конституце 50 шу» (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачий программа. 16.05 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 16.20 — Ашараш. 16.30 — «Советски Iадал бохьаш» яха очерк (гIалгIай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — «Советски ... ашараш» циклера передачи (эрсий меттала). 17.30 — «Пятилетка — хаиал тьалха» (эрсий меттала). 17.45 — Тха микрофона хьалхашка. 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — Москва

Ах бIаь шера тьерахьаш «1936-гIа шу». 21.35 — Передачий программа. 21.40 «МостегIийр» яха фильм-спектакль. ШоллагIа серо.

УКВ

9.00 — «Советски поэте мастер — Михаила Исаковский» яха передача. 9.40 — Тоаркопа кхоаллагIа симфони. 10.10 — «Садоевники» яха радиопостановка. 11.25 — Шоалларийн симфонически оркестраш вIашагIайнна хорана йола Пятта оратори. 18.00 — «Мукъа мух» яхача Дунаевске оперетта монтаж. 19.30 — «Клода Дебюссе произведенецара сайре» яха музыкальни передача. 20.10 — «Марьяна» яхача спектакла монтаж (нохчий меттала). 20.45 — Оркестраца виолончелана йола Сен-Санса хьалхара концерт. 21.00 — «Товор» яха радиопостановка.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — Берашта. «Дехача грофа шIеношка» яха художественни фильм. 19.15 — Телевизионгна кердаиараш (нохчий, эрсий меттала). 19.45 — «Кердалварий эстафета» (нохчий меттала долхк). 20.00 — Шоана, бераш. 20.10 — «Ялат хьаккхудь». 20.35 —

РАДИО
10 июль

6.30 — Нохч-ГIалгIайчен даьттаелладархо (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Объявленеш. 7.00 — Москва. 7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — Передачий программа. 7.25 — Москва. 8.15 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.25 — «Даьхех жили деха воха» яха концерт. 8.45 — «Къона тIехье» (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачий программа. 16.05 — «Социализме мехкашка» яха беседа (гIалгIай меттала). 16.20 — Ашараш. 16.30 — «Халкъа тIехьено производстве кхоачаман лох» (эрсий меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — «Планета депашта дола чилли» яха музыкальни передача (гIалгIай меттала). 17.30 — «Къонах» (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — Москва.

УКВ

18.00 — «Лохнее» яха Делибо опера. 20.30 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт. 20.50 — «Вальс маьшта айделар» яха музыкальни передача. 21.13 — «Ниъ боллуш» яха радиофильм.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — Берашта фильм. 18.25 — Дешархошта. «Эгтара хьалха хиинача наьха вахарах фу хов е вай-га из миштa доаз» яха фильм (нохчий меттала долхк). 18.55 — Телевизионни кердаиараш. 19.10 — Ах бIаь шера тьерахьаш. «1936-гIа шу». 20.10 — Шоана, бераш. 20.20 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 20.40 — Киножурнал. 20.50 — Жуков Ивана лоавх. Передача. 21.15 — Передачий программа. 21.20 — «Са Гренада, Гренада» яха киноочерк.

Советски Конституце 50 шу дизарга

(Йистадалар. Доладу 3-гIча агIо тIа).

европейски конституцей дерригаш а хIана дац аьнна дола гIулакхаш совцадьча хана, цу хана дукхача на-ха доал деча а доал дара гIулакхаш съездашкеи Советашкеи къесталеча а хоржамаш юхадеча дакъа хьаларга диллача Советски конституци мотти-гашка юкъехийлал дунен тIа цхьан-пахьа а из хиинача боаране» (Соч. биза гулам, т. 39, агIо. 419 — 420).

Iалальмате боккха политически лоархIам болаш дар къамий доа хIоарета демократически наьъина къоастадар. «Къахьегачеи доалаечеи халкъа бокъоний Декларацеш хьакхайкаьъд, «Советски Российски Республика вIашагIйоал паргIатача къамий оаргIатача цхьаагIоа дарда тIа, советски къамий республикай федерация а лаьрхIа», аьнна. ВIаши деча новкъосталах, эгтара хьалхарча агIанпа арсий халкъо деча нови къостпах кег гIортолга а еш, социа-лизм хьалъеча хана ерригача совет-ски республикаша шоайнта хьаьай хIанзара промышленность, къамех йолча боллой классех интеллиген-цеи кхараш хьалъяьй, эгIайоа-лаьй формагIа къамаии чулоацамтa-гIа социалистически йола культура. Цхьатарра бокъонаш йола халкъаш шоай вIашагIа дукхача къамех лат-тача цхьан пачхьалкхене — Со-

ветски Социалистически Республи-кай Союзе 1922 шера вIашагIтохар, халкъий доxаргдоаца вежарашха до-ла доттагIал, цар экономикан куль-турен тоелар — из дар ленински къамий политика чакхъяккхарах даьнна доккха беркат.

1918 шерарча Советски Конститу-це исторе чухь эгтара хьалха бол-хлошта къахьегача ахархошта га-ранти елар паргIатта сахетамера гIулакхаш лелаярa, уйлаш яра, со-бранеш яра, вIашагIа а беттлуш со-бранеш яра, кхыйола демократически бокъонаш лелаяра. Къахьегамхой хьашташ теркал а деш, Советски республика революцена зе а деш но-аш пайда эцаш лелаяча бокъонех баьхар эксплуататораш.

ХIана, эксплуататорски классаш дIаьдха дукха ха йолча хана, вай общество социализм котълало йоаргйоацача илейно — политически цхьоагIоега кхоачаьча хана, проле-тариата диктатура пачхьалкхе саг-на хьахина Советски пачхьалкхин кулгалдара лаьча болхлой классага а доаш йола йерригача халкъа полити-чески организаци я хиина дIаттай. Дерригача халкъа юкъара пачха-хьалкхено дIахо хьу болхлой класса диктатура гIулакх — коммунизм хьаьеелга, кхьча социалистически пачхьалкхенашца цхьана империа-лизмана духьала классови къовсам лоттабу дунен халкъашта юкъерча арене.

Коммунизм хьалъяро шийна чу лоац общественни отношенеш арга-ха тоелга, социалистически демокра-ти дIахо дегIайоадаелга коммунисти-чески парте цулухья чIоаггIа а деш а йоакхо ю дукха цах юкъебоагIа IаьдалаIа органаш хилара тарра. Со-ветски лоархIам лакхбара, произ-водствени, социальни, духовни хо-амаш къоасталара дакъе къахьегача коллективай общественни организацеш лоархIам лакхбара, доал дарна дуззаленна долча практи-чески гIулакхашта тIа-тIа дукхагIа къахьегамхой юкъеозара, халкъа инициатива, советски наьха творче-ски дегIакхувлара.

Кхьметтел укх тIеххьарча хана практикерча массех масало а хьа-хьох, цу даькъе вайшига дукха хIа-мац деш хилар- Массанена дагадоа-гIа советски система эгтара доккха-гIа долча дакъа — Iаьдала юргашкарчеи поселкашкарчеи органий кертерча бокъоний декхарий хьакъехьара СССР Лакхехьарча Со-вета Президиума Указ. Боахами куль-турен дегIакхувлилга вIаштIехьдак-кхара дакъе юртийи поседкайи Со-ветий лоархIам чIоагIбар духьа мот-тигерча вахара тайп - тайпарча уча-сткашкара цар бокъонаш дикка шерьяй, цар гIулакхий демократи-чески принципаш чIоагIдяьй. ВIалла дукха ха а йоацаш СССР Лакхехьар-ча Совета Президиуме тIайийцар пач-хьалкхени общественни организа-

ка уха къахьегамхой письмош сиг-налаш, советски наьха бокъонаш моллагIча тайпара толхаь а толхар сахта теркал дергдолаш. Йола керда гарантеш оттаеш йола, граждананий предложенешка, заявленешка, жа-лобашка хьажара порядка хьакъехьа-ра Указ. Вайшига массаза а хьайоа-гIаш йолча гражданех, шерра шащий тар духьа кепатеха арадаьккхар СССР Лакхехьарча Совета шинна а палата комиссешка кийчъяь саг йоадарах — яхараш дезалаш долча законодательства Лардий проект.

Мах баь вартвоаш боккха ба боахама реформа лоархIам. Общест-венни производства эффективность лакхъяра тIаерзаь йолча цу тIа от-таду производствена доал деча наь-ха лоархIам лакхбелга.

Вай пачхьалкхени общественни вахара хIахо демократизаци яро да-кхбу хIара саго деш дола гIулакхаш вIаштIехьальнеи дисциплина йолаш хилара лоархIам. Эгтара хьалхара Советски конституцина тIеэнача хана а В. И. Ленина белгалдаьхад демо-крати болата дисциплинаца гаргъиза дерг ца хилар. «ЧIоагI а даь дIхотта-зе деза, — яздаь цо, — вай воаш хьалаьхa хIамаш, вай воаш декрет а даь, закон а дь дIаоттадаь, хийца, белгаладь хIамаш, — кIоро доннарча къахьегамхой дисциплинан чIоагIа фор-маш а дь чIоагIде деза» (Соч. бизза гулам, т. 36, агIо. 202).

Социалистически обществе ший

берригача членашкара дIадех шIеда къахьегара, общественни доалахье лорадеш ебар, порядок лорара законаш, лехараш шийса кхоачаш делга.

Социалистически демократи тар-йургьяц анархически цу шоай дукъа-гIа хилариен граждански декхарах доаш ца хетарцеи, общественни хьаш-ташта хе деш долча моллагIа гIу-лакхашца. ХIаьта халкъо хьалъе паргIатонаш бокъонаш общественна хьалхашкарча декхарех юкъевоз-лайташ йола паргIато, вай строй моастагIал дола уйлаш йоарджара паргIато саина лархIа лоаче дог ма доахалда во делалеш дола гIулакхаш юхатохарг ца хиларга. Из тайпа «паргIато» юкъера дIайойккх совет-ски общества.

Октябра карагIдаьннача сийлах-доккхийча хIамаца, Советски пач-хьалкхено даьккхача ах бIаь шера экономически, социальни, культурни вахара дерригача доакъошка даьхача доккхийча толамаша бевзаргбоацача йоаккхаш хийпаб вай мохк. Советски халкъа хов, вай общественни строй, вай социалистически шийсхо йола демократи советски наьха ираза, дерхIаш долча сийлахь доккхача хIамангахьа — коммунизмагахьа вай мохк толаме дIахьалдашкахьа кхув-лар духьа тIахо а тоалуш дегIа-ухаш дIагIоргхилар.

«Агитатор» яха журнала
№11, 1968 шу.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный. Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-00; редактора зам.—3-39-11; бехктоаххама секретара—3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий—3-42-30; юрта боахамен письмойи отделий—3-42-28.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-00; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.
«Грозненский рабочий» издательство типографи. Революци проспект. 7/84.
Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05142. Заказ № 2875.